

Erääntyneiden myyntisaamisten menettelytavat tilinpäätöksessä

Minna Metso

Tekijä Minna Metso	
Koulutusohjelma Liiketalouden koulutusohjelma	
Raportin/Opinnäytetyön nimi Eräntyneiden myyntisaamisten menettelytavat tilinpäätöksessä	Sivu- ja liitesivumäärä 38 + 2
<p>Myyntisaamiset voivat aluksi tuntua yksinkertaiselta tase-erältä, mutta tarkemmin tutkittuna kyseinen erä sisältää mielenkiintoista problematiikkaa ja vaatii kriittistä tarkastelua. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, miten epävarmojen myyntisaamisten suhteen menetellään tilinpäätöshetkellä. Työn tarkoituksena on perehtyä epävarmoihin myyntisaamiin liittyvään problematiikkaan ja ymmärtää tutkittavaa aihetta syvällisemmin.</p> <p>Työn viitekehys koostuu tilinpäätöstä koskevasta lainsäädännöstä sekä myyntisaamisiin liittyvästä tietoperustasta. Tutkimuksen aihe ja sitä koskevat säädökset pohjautuvat paljolti kirjanpitolakiin ja Kirjanpitolautakunnan antamiin lausuntoihin. Paljon jää kuitenkin myös kirjanpitovelvollisen ammatillisen harkinnan varaan, miten eräntyneiden ja epävarmojen myyntisaamisten suhteen menettelee.</p> <p>Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Tutkimuksen aineisto kerättiin joulukuun 2019 aikana teemahaastatteluilla. Tutkimukseen osallistui neljä pitkään alalla toiminutta kirjanpitäjää ja yksi auktorisoitu tilintarkastaja. Haastattelut etenivät ennalta laaditun haastattelurungon mukaisesti ja jokainen haastattelu nauhoitettiin aineiston sisällönanalyysejä varten.</p> <p>Tutkimustuloksien mukaan myyntisaamisia pidetään merkittävänä eränä, joka vaatii aina kriittistä tarkastelua tilinpäätöshetkellä. Viimeistään tilinpäätöshetkellä onkin arvioitava, kuinka todennäköisenä saamisen kotiutumista voidaan pitää vai tuleeko se kirjata alas luottotappioksi. Tutkimuksen tärkeimmäksi teemaksi osoittautuikin luottotappioksi kirjaaminen ja sen vaatimat kirjausperusteet. Vamoina luottotappion kirjausperusteina pidettiin vastapuolen konkurssia, yrityssaneerausta ja tuloksetonta perintää. Tutkimuksen mukaan luottotappio olisi kuitenkin hyvä kirjata heti silloin, kun epävarmuutta saamisesta ilmenee. Toisaalta paljon on kuitenkin kyse myös johdon tulkinnasta, miten epävarmojen myyntisaamisten suhteen menetellään ja millä perustein. Muun muassa problematiikkansa vuoksi epävarmat myyntisaamiset nähtiin merkittävänä eränä, kun tarkastellaan tilinpäätöksen antamaa oikeaa ja riittävää kuvaa.</p>	
Asiasanat Myyntisaaminen, alaskirjaus, luottotappio, tilinpäätös	

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Työn tavoitteet rajauksineen	1
1.2	Käytetty tutkimusmenetelmä	2
1.3	Peittomatriisi	3
2	Tilinpäätöstä koskevaa lainsäädäntöä	4
2.1	Hyvän kirjanpitotavan noudattaminen	5
2.2	Vaatus oikeasta ja riittävästä kuvasta	6
2.3	Olenaisuus ja muut yleiset tilinpäätösperiaatteet	7
2.4	Arvonalenemiset ja luottotappiot	11
3	Myyntisaamiset tilinpäätöksessä	13
3.1	Myyntisaamisista yleisesti	13
3.2	Saamiseen liittyvä epävarmuus	14
3.3	Myyntisaamisten arvonalenemisten vähennyskelpoisuus	17
3.4	Myyntisaamiset tilintarkastuseränä	19
4	Tutkimuksen toteutus	20
4.1	Tutkimusmenetelmän kuvaus	20
4.2	Tutkimuksen kohderyhmä	21
4.3	Aineiston hankinta ja käytetyt analyysit	22
5	Tutkimustulokset	25
5.1	Myyntisaamiset tilinpäätöksessä	25
5.2	Alaskirjaukset ja arvostamishaasteet	26
5.3	Luottotappioksi kirjaaminen	28
6	Pohdinta	30
6.1	Johtopäätökset	30
6.2	Tutkimuksen luotettavuus	33
6.3	Oman oppimisen arviointi	35
	Lähteet	37
	Liitteet	39
	Liite 1. Haastattelurunko	39
	Liite 2. Saatekirje haastateltavalle	40

1 Johdanto

Opinnäytetyön aiheena on erääntyneiden myyntisaamisten menettelytavat tilinpäätöksessä. Myyntisaamiset ovat mielenkiintoinen tase-erä, johon sisältyy monia huomioonotettavia seikkoja tilinpäätöstä tehdessä. Tästä johtuen kyseinen tase-erä edellyttää kriittistä tarkastelua ja aihetta haluttiin lähteä tutkimaan tarkemmin.

Myyntisaamiset voivat aluksi tuntua yksinkertaiselta tase-erältä, mutta tarkemmin tutkituna kyseinen tase-erä sisältää tilinpäätöshetkellä mielenkiintoista problematiikkaa, johon syvennytään opinnäytetyön edetessä. Erääntyneiden ja epävarmojen myyntisaamisten kohdalla huomioonotettavia seikkoja ovat muun muassa mahdolliset arvonalenemiset sekä luottotappioksi kirjaaminen. Vaikka kirjanpitolaissa ja useammassa Kirjanpitolautakunnan lausunnossa on säädetty saamisten arvostamisesta ja luottotappioksi kirjaamisesta, eivät ne ole silti täysin yksiselitteisiä. Erääntyneiden ja epävarmojen myyntisaamisten kohdalla paljon jääkin kirjanpitovelvollisen ammatillisen harkinnan varaan, miten niiden suhteen tilinpäätöshetkellä menettelee.

1.1 Työn tavoitteet rajauksineen

Opinnäytetyön tavoitteena on selventää erääntyneiden myyntisaamisten menettelytapoihin liittyvää problematiikkaa, jota esiintyy etenkin tilinpäätöshetkellä. Suuremmille yrityksille on tyypillistä, että käytössä ovat tarkoin harkitut laskentaperiaatteet ja normistot, joita noudatetaan yrityksen toiminnassa. Toisin saattaa kuitenkin olla pienempien yritysten kohdalla, joissa tällaisia tarkkoja laskentaperiaatteita ja normistoja ei ole laadittu. Tästä johtuen pienempien yritysten kohdalla saattaa olla huomattavasti vaikeampaa määrittää, milloin esimerkiksi epävarma myyntisaaminen tulee kirjata alas, sillä se saattaa sisältää huomattavasti enemmän tulkinnanvaraisuutta. Tästä johtuen tutkimuksessa keskitytään aiheeseen lähtökohtaisesti pienempien yritysten näkökulmasta.

Myyntisaamiset ovat keskeinen erä sekä tilinpäätäjän että tilintarkastajan näkökulmasta. Tiedossa kuitenkin on, että tilinpäätäjien ja tilintarkastajien välillä voi ilmetä näkemyseroja erääntyneiden myyntisaamisten menettelytapojen suhteen. Tästä johtuen tutkimukseen halutaan haastatella molempia ammattiryhmiä, jotta tutkittavasta aiheesta saadaan mahdollisimman paljon irti. Asetetut tutkimuskysymykset ovatkin tärkeitä molempien ammattiryhmien näkökulmasta.

Tutkimuksen pääongelma on seuraava:

Miten erääntyneiden myyntisaamisten suhteen menetellään tilinpäätöshetkellä ja mikä vaikutus menettelytavalla on tilinpäätökseen?

Pääongelman lisäksi alatutkimusongelmiksi asetettiin kolme alaongelmaa. Asetettujen alaongelmien avulla pyritään vastaamaan päätutkimuskysymykseen. Alaongelmiksi asetettiin seuraavat kysymykset:

AO 1: Milloin myyntisaamisista on tehtävä alaskirjaus?

AO 2: Milloin myyntisaamiset voidaan kirjata luottotappioksi?

AO 3: Mikä vaikutus alaskirjauksella on tilinpäätökseen ja verotukseen?

Näiden kysymysten avulla pyritään selvittämään, millaisia menettelytapoja epävarmojen myyntisaamisten suhteen tulee käyttää tilinpäätöshetkellä, jotta muun muassa tilinpäätöksen vaatima oikea ja riittävä kuva sekä muut yleiset tilinpäätösperiaatteet toteutuvat.

1.2 Käytetty tutkimusmenetelmä

Tämä opinnäytetyö on menetelmältään kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen tapaan tarkoituksena on saada kokonaisvaltaisempi ja syvällisempi ymmärrys tutkittavasta ilmiöstä, eli tämän tutkimuksen kohdalla epävarmoista myyntisaamisista ja niiden menettelytavoista tilinpäätöshetkellä. (Kananen 2010, 41.) Jotta laadullisen tutkimuksen tavoitteeseen päästään, työn viitekehys tullaan rakentamaan niin, että se tukee mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja syvällisesti tutkittavaa aihetta. Laadittu teoreettinen viitekehys tulee olemaan merkittävässä roolissa myös tutkimustuloksien analysointivaiheessa. Laadullinen tutkimus onkin kokonaisuus, jossa aineiston keräämistä ja analyysia ei voida erottaa toisistaan (Tuomi & Sarajärvi 2018, 76).

Tämän laadullisen tutkimuksen aineistonkeruu toteutetaan teemahaastattelujen avulla hyödyntäen ennalta laadittuja kysymyksiä tutkittavasta aiheesta. Haastattelut ovat laadullisen tutkimuksen käytetyin menetelmä ja haastattelun eri muodoista teemahaastattelu on kaikista käytetyin. Muun muassa tästä johtuen teemahaastattelu oli luonnollinen valinta myös tämän tutkimuksen kohdalla. (Kananen 2017, 88-91.)

Teemahaastattelun avulla pyritään ymmärtämään ja saamaan käsitys tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä teemoittain (Kananen 2017, 91). Tämän tutkimuksen teemat poh-

jautuvat muun muassa epävarmoihin myyntisaamisiin, niiden arvostuskysymyksiin ja luottotappioihin. Asetettuja haastattelukysymyksiä ohjaa luonnollisesti tutkimukselle asetetut tavoitteet ja ongelmanasettelu. Tämän opinnäytetyön teemahaastattelujen avulla pyritään muun muassa selvittämään, minkälaisia menettelytapoja haastateltavat suosivat erääntyneiden myyntisaamisten kohdalla, jotta tilinpäätöksen vaatima oikea ja riittävä kuva sekä muut yleiset tilinpäätösperiaatteet toteutuvat. Haastattelut tullaan toteuttamaan yksilöhaastatteluina, jotta jokaisen haastateltavan oma näkemys tulee esiin.

1.3 Peittomatriisi

Peittomatriisiin (Taulukko 1) on kuvattu tutkimuksen alaongelmien, teoreettisen viitekehyksen sekä haastattelurungon linkittymistä toisiinsa. Peittomatriisi auttaa tutkimuskysymysten yhteensovittamista teoriaan ja saatuihin tuloksiin.

Taulukko 1. Peittomatriisi

Alaongelmat	Teoreettinen viitekehys (luku)	Kyselylomakkeen kysymys	Tulokset (luku)
Milloin myyntisaamisista on tehtävä alaskirjaus?	2.4, 3.1, 3.2	5, 6, 7	5,2
Milloin myyntisaamiset voidaan kirjata luottotappioksi?	2.4, 3.1, 3.2	8, 9, 10	5.3
Mikä vaikutus alaskirjauksella on tilinpäätökseen ja verotukseen?	3.3	4	5.1, 5.2

2 Tilinpäätöstä koskevaa lainsäädäntöä

Suomalaista tilinpäätöstä ja kirjanpitoa koskevat pakottavat säädökset sisältyvät kirjanpitolakiin, kirjanpitoasetukseen sekä työ- ja elinkeinoministeriön päätöksiin (Jormakka, Koivusalo, Lappalainen & Niskanen 2016, 34). Kirjanpitolaissa (1366/1997; KPL) ja muussa kirjanpito-oikeudellisessa lainsäädännössä on säännelty yksityiskohtaisesti juoksevan kirjanpidon pitämisestä sekä tilinpäätöksen, konsernitilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta. Lisäksi tilinpäätösnormistoa täydentävät kirjanpitolakiin perustuvat asetukset, kuten pien- ja mikroasetus (1753/2015; PMA) ja pienyrityksiä suuremmille tarkoitettu kirjanpitoasetus (1339/1997; KPA). Myös kirjanpitovelvollisen oikeushenkilömuotoa koskevat lait, kuten esimerkiksi osakeyhtiön kohdalla osakeyhtiölaki on otettava huomioon tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laadinnassa. (Kaisanlahti & Leppiniemi 2017, 15-16.)

Myös yritysten kansainvälistyminen on luonut tarpeen esittää yrityksien tilinpäätökset eri maissa mahdollisimman vertailukelpoisina. Tilinpäätöksen vertailukelpoisuuden varmistamiseksi on luotu kansainvälinen IAS/IFRS-normisto (International Financial Reporting Standards), jonka lähtökohtana on tilinpäätösinformaation esittäminen siten, että se palvelee muun muassa sijoittajia mahdollisimman hyvin. IAS/IFRS koostuu normeista ja standardeista sekä niiden tulkinnoista, ja siten se sisältää yksityiskohtaisempaa sääntelyä kuin esimerkiksi suomalaiset tilinpäätöksen laatimisperiaatteet. (Tuomi-Sorjonen 2018, 121.) Euroopan Unioni on vienyt hanketta voimakkaasti eteenpäin ja vuonna 2002 annetun IAS-asetuksen mukaan kunkin unionin alueella toimivan pörssinoteeratun yhtiön on tullut laatia konsernitilinpäätös IFRS:n mukaisesti vuodesta 2005 lähtien (Jormakka & Koivusalo 2016, 35). Näin ollen Suomessa julkisesti noteerattujen yhtiöiden on täytynyt soveltaa IFRS-standardeja konsernitilinpäätöksessään 1.1.2005 alkaen tai sitä myöhemmin alkaneilta tilikausilta (Tomperi 2019a, 231).

Suomen kirjanpitolain mukaan kirjanpitovelvollisen on laadittava tilinpäätös jokaiselta tilikaudelta. Tilinpäätöksen tulee koostua taloudellista asemaa kuvaavasta taseesta, toiminnan tulosta kuvaavasta tuloslaskelmasta sekä liitetiedoista. Mikro- ja pienyrityksiä lukuun ottamatta tilinpäätöksestä on löydettävä myös toimintakertomus, jossa annetaan tiedot toiminnan kehittymistä koskevista tärkeistä seikoista. Mikäli kyseessä on suuryritys tai yleisen edun kannalta muutoin merkittävä yritys, laki velvoittaa myös rahoituslaskelman osana tilinpäätöstä. Lisäksi kirjanpitolaki velvoittaa, että tilinpäätöseristä on esitettävä vastaavat tiedot edelliseltä tilikaudelta. (KPL 3:1.)

Kirjanpitolaissa ei ole nimenomaisesti säädelty kaikkia mahdollisia juoksevassa kirjanpidossa ja tilinpäätöksen laadinnassa esiin tulevia kysymyksiä. Paljon seikkoja on jätetty

pelkästään yleisperiaatteiden varaan, jotka on säädetty kirjanpitolaissa. Näitä yleisperiaatteita ovat hyvä kirjanpitotapa, yleiset tilinpäätösperiaatteet sekä tilinpäätöstä koskeva vaatimus oikeasta ja riittävästä kuvasta. (Leppiniemi & Kaisanlahti 2016c, 83.)

2.1 Hyvän kirjanpitotavan noudattaminen

Kirjanpitolain 1:3:n mukaan kirjanpitovelvollisen tulee noudattaa hyvää kirjanpitotapaa. Kirjanpitolaissa on säädetty, kenellä on velvollisuus pitää kirjanpitoa. Kirjanpitovelvollisuus määräytyy muun muassa yrityksen oikeudellisen muodon mukaan, mutta toisaalta siihen vaikuttaa myös yrityksen toiminnan laatu. Oikeudellisen muotonsa mukaan kirjanpitovelvollisia ovat kaikki osakeyhtiöt, osuuskunnat, avoimet yhtiöt, kommandiittiyhtiöt, yhdistykset ja säätiöt riippumatta siitä, minkälaista toimintaa ne harjoittavat. Kirjanpitovelvollisia ovat myös luonnolliset henkilöt harjoittamastaan liike- ja ammattitoiminnastaan. (Tomperi 2019b, 11-12.)

Hyvää kirjanpitotapaa tulee noudattaa sekä juoksevassa kirjanpidossa, että tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisessa. Hyvää kirjanpitotapaa ei ole varsinaisesti määritelty kirjanpitolainsäädännössä, mutta hyvä kirjanpitotapa sisältää sen, minkä katsotaan kuuluvan kirjanpidon hyvin hoitamiseen. Hyvän kirjanpitotavan edellytyksenä on kirjanpitoon liittyvän lainsäädännön noudattaminen. Hyvä kirjanpitotapa ei näin ollen ole koskaan ristiriidassa lainsäädännön kanssa. (Tomperi 2019a, 7.)

Työ- ja elinkeinoministeriön alaisuudessa toimiva Kirjanpitolautakunta (KILA) on laissa valittu ja se toimii hyvän kirjanpitotavan tulkkina. Kirjanpitolautakunnan tehtävänä on antaa hakemusten perusteella lausuntoja ja ohjeita kirjanpitolain soveltamisesta. Sen laatimien yleisten ohjeiden ja neuvojen tarkoituksena on kehittää ja edistää hyvää kirjanpitotapaa. Yleisohjeita on tällä hetkellä voimassa 15 ja ne on annettu yleisesti ongelmalliseksi koetuista aiheista. (Leppiniemi & Kaisanlahti 2016b, 22; Rekola-Nieminen 2016, 30.)

Kirjanpitolautakunnan antamat lausunnot, yleisohjeet sekä muut kannanotot ovat hyvän kirjanpitotavan tärkein lähde. Lautakunnan säädettynä tehtävänä ja valtuutuksena on ohjata lain soveltamista. Lisäksi kirjanpitovelvollisen noudatettua tapaa koskeva arviointi- ja ohjausvalta on osoitettu Kirjanpitolautakunnalle. Se mahdollistaa myös, että kirjanpitovelvollisen on mahdollista tarkistaa, onko suunniteltu menettelytapa hyvän kirjanpitotavan mukainen. Kirjanpitolautakunnan antamat ohjeet ja lausunnot ovat merkittävässä osassa hyvän kirjanpitotavan kehittymisessä, koska niitä voidaan soveltaa jatkossa myös muissa vastaavanlaisissa tapauksissa. (Leppiniemi & Kaisanlahti 2016a, 14.)

2.2 Vaatimus oikeasta ja riittävästä kuvasta

Tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen hyväksikäytettävyyden perusedellytyksenä on luotettavuus. Luotettavuus on perusvaatimus, jolle muut juoksevan kirjanpidon sekä tilinpäätöksen periaatteet ovat alisteisia. Luotettavuuden edellytyksenä on, ettei tilinpäätöksessä annettujen tietojen esittämistapa saa olla millään tavalla harhaanjohtava. (Kaisanlahti & Leppiniemi 2017, 52.)

Luotettavuuteen liittyy vahvasti kirjanpitolaissa erikseen säädely vaatimus tilinpäätöksen oikean ja riittävän kuvan antamiseksi (Leppiniemi & Kaisanlahti 2016c, 84). Kirjanpitolaissa on kohta, joka sisältää hyvän kirjanpitotavan vaatimusta täydentävän säännöksen. Kirjanpitolain (3:2) mukaan ”Tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen tulee antaa oikea ja riittävä kuva kirjanpitovelvollisen toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta olennaisuusperiaatteen mukaisesti ottaen huomioon kirjanpitovelvollisen harjoittaman toiminnan laatu ja laajuus”. Mikäli kirjanpitolain asettamien vaatimusten noudattaminen ei johda oikean ja riittävän kuvan antamiseen, tarpeelliset seikat on lisättävä tarvittaessa liitetietoihin. Oikean ja riittävän kuvan on toteuduttava, eikä se saa vaarantua myöskään muiden säännösten noudattamisen vuoksi. (KPL 3:2.) Nykyään oikean ja riittävän kuvan vaatimus on kohdennettu yksinomaan tilinpäätökseen, eikä esimerkiksi toimintakertomusinformaatio ole merkityksellinen arvioitaessa vaatimuksen täyttymistä (Kaisanlahti & Leppiniemi 2017, 16).

Pääsääntöisesti kirjanpitolainsäädännön tarkka noudattaminen taseessa ja tuloslaskelmassa, rahoituslaskelmassa ja liitetietojen antamisessa johtaa kirjanpitolain vaatiman oikean ja riittävän kuvan muodostumiseen. Kirjanpitovelvolliselle voi kuitenkin tulla vastaan sellaisia tapahtumia ja tilanteita, ettei lainsäädännössä erikseen määrättyjen tietojen antaminen sellaisenaan riitä oikean ja riittävän kuvan muodostumiseen. Niissä tilanteissa oikea ja riittävä kuva tulee varmistaa ulkopuoliselle lukijalle liitetietoja antamalla. Kuitenkaan tietoja, jotka lain mukaan on annettava toimintakertomuksessa, ei tarvitse ilmoittaa liitetiedoissa. (Leppiniemi & Kyykkänen 2019, 45.)

Vaatimus oikeasta riittävästä kuvasta ilmaisee tilinpäätöksen tavoitteita ja ohjaa hyvän kirjanpitotavan kehittymistä. Oikean ja riittävän kuvan varmistamiseksi on olemassa ohjeistuksia, mutta käytännössä oikean ja riittävän kuvan antaminen jää usein tilinpäätäjän ammatillisen harkinnan varaan. (Tomperi 2019a, 9.) Ongelmallista oikean ja riittävän kuvan antamisessa onkin se, että mistään ei löydy tyhjentävää luetteloa siitä, mitä tietoja sen

kattamiseksi tulee antaa. Kirjanpitoasetus antaa liitetietojen minimivaatimukset pientä suuremmille kirjanpitovelvollisille, mutta velvollisuus antaa vapaaehtoisesti vaatimuksien yltäviä liitetietoja jää voimaan. (Rekola-Nieminen 2016, 84.)

Toisaalta viime kädessä tilintarkastaja ottaa merkittävän vastuun tilinpäätöksen vahvistamisprosessissa. Tilintarkastaja antaa viimeisen lausunnon siitä, antaako tilinpäätös Suomessa voimassa olevien tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti oikean ja riittävän kuvan yhtiön toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. (Rekola-Nieminen 2016, 84.)

2.3 Olennaisuus ja muut yleiset tilinpäätösperiaatteet

Olennaisuus on sisällytetty nimenomaisena säännöksenään kirjanpitolakiin vasta vuonna 2015. Siitä huolimatta se on kuulunut aina suomalaiseen kirjanpitokäytäntöön keskeisellä tavalla. Olennaisuuden periaatetta ja sen merkitystä kuitenkin korostettiin vuoden 2015 lakimuutoksessa, jolloin se asetettiin KPL 3:2.1:ssä täydentämään oikean ja riittävän kuvan antamisvelvoitetta. Tarkoituksena on antaa painoarvoa sellaisten seikkojen esittämiselle, jotka ovat olennaisen merkityksellisiä oikealle ja riittävälle kuvalle. (Leppiniemi & Kaisanlahti 2016a, 134.)

KPL 3:2a:n mukaan tilinpäätöksessä esitettävä seikka on olennainen silloin, kun sen poisjättämisen tai väärin ilmoittamisen voidaan kohtuullisesti odottaa vaikuttavan päätöksiin, joita tiedon käyttäjät tekevät tilinpäätöksen perusteella. Vaikka kyseinen seikka olisi yksittäisenä epäolennainen, olennaisuuden arviointi tulee kirjanpitolain mukaan kohdistaa kokonaisuuteen, mikäli vastaavia epäolennaisia seikkoja on useita. (KPL 3:2a.)

Olennaisuudelle ei ole löydettävissä mitään tiettyä prosenttilukua tai euromäärää, vaan se on jokaisen kirjanpitovelvollisen kulloiseenkin tilanteeseen liittyvä määritelmä (Rekola-Nieminen 2016, 86). Olennaisuutta voidaan kuitenkin arvioida sekä euromääräisesti että suhteellisesti. Suuret euromäärät ovat lähtökohtaisesti aina olennaisia, eivätkä esimerkiksi satojen tuhansien pyöritykset tule kysymykseen minkään kokoisen kirjanpitovelvollisen kohdalla. Olennaisuuden arviointi ei ole yksiselitteistä, vaan se liittyy kulloinkin esillä olevaan kysymykseen, kirjanpitovelvolliseen, kirjanpitovelvollisen kokoon ja esillä olevaan tilanteeseen. Lähtökohtaisesti sellaista tietoa pidetään olennaisena, jonka poisjättäminen muuttaisi tilinpäätöksen lukijan johtopäätöstä. (Leppiniemi & Kaisanlahti 2016c, 86.)

Olennaisuusperiaatteen noudattaminen pitää myös sisällään sen, että vähämerkityksissä asioissa voidaan poiketa kirjanpitolain mukaisesta ehdottoman oikeasta käsittelytavasta.

Seikka ei kuitenkaan saa olla suuruudeltaan olennainen oikean ja riittävän kuvan varmistamiseksi. Kirjanpitovelvollista koskevat liiketapahtumat ja muut taloudellista asemaa koskevat seikat on kuitenkin aina merkittävä kirjanpitoon riippumatta tapahtumien olennaisuudesta. (Tomperi 2019a, 10.) Seikkoja, joiden osalta saadaan poiketa tämän lakipykälän momentissa koskevat: 1) tulon ja menon jaksottamista, 2) omaisuus- ja velkaerän arvostamista, 3) esittämistapaa, 4) tilinpäätöksessä ja toimintakertomuksessa esitettäviä tietoja tai 5) konsernitilinpäätöksen laatimista. (KPL 3:2a.) Kirjanpitovelvollisen on kuitenkin syytä välttää kyseisen momentin soveltamista muissa kuin varsin vähäpitoisissa asioissa. Viime kädessä nimenomaan kirjanpitovelvollisella on näyttövelvollisuus osoittaa tekemänsä poikkeuksen epäolennaisuus. (Leppiniemi & Kaisanlahti 2016a, 135.)

Olennaisuus liittyy vahvasti myös tilintarkastukseen. Kunkin kirjanpitovelvollisen tilintarkastuksen suunnittelua varten tilintarkastajan on arvioitava olennaisuutta sekä laadullisesti että määrällisesti. Tilintarkastaja määrittää tilintarkastussuunnitelmaa laatiessaan hyväksyttävänä olennaisuuden rajan havaitakseen tilinpäätöksestä olennaiset virheet ja puutteet. Sekä virheen määrä, että laatu tulee ottaa tilintarkastuksessa huomioon. Huomioon otettava myös pienet virheet, jotka saattavat yhteenlaskettuna vaikuttaa olennaisesti tilinpäätökseen. Tilintarkastuksen loppuvaiheessa tilintarkastajan ammatillisen harkinnan varaan jää, onko havaittujen ja korjaamatta jääneiden virheiden kokonaissumma merkitykseltään olennainen. (Tomperi 2018, 34-35.)

Olennaisuuden lisäksi kirjanpitolaissa on esitetty tilinpäätöstä laadittaessa noudatettaviksi muut yleiset tilinpäätösperiaatteet. Ne muodostavat ratkaisuperustan sellaisissa kysymyksissä, joista ei ole olemassa lainsäädäntöä eikä kirjanpitolautakunnan ohjetta tai suositusta. (Tomperi 2019a, 9.) Muita yleisiä tilinpäätösperiaatteita ovat;

1) Jatkuvuuden periaate

Toiminnan jatkuvuuden (Going Concern-) periaatteella tarkoitetaan sitä, että tilinpäätöstä laadittaessa kirjanpitovelvollisen toiminnan oletetaan jatkuvan ainakin toistaiseksi. Jatkuvuuden periaatetta sovelletaan erityisesti arvioitaessa pysyvien vastaavien hankintameno-aktivointiedellytyksiä ja poistojen mitoitusta. Tällöin pysyviin vastaaviin kuuluvissa hyödykkeissä aktivoinnin ylärajana on erään liittyvä tulonodotus eikä siitä luovuttaessa todennäköisesti saatava hinta. (Leppiniemi & Kaisanlahti 2016a, 138.)

2) Laatimisperiaatteiden ja -menetelmien johdonmukainen soveltaminen tilikaudesta toiseen

Johdonmukaisuuden periaatteella, eli toisin sanoen menettelytapojen jatkuvuuden periaatteella tarkoitetaan sitä, että tilinpäätökseen liittyvä laajuus-, mittaamis-, arvostus- ja kohdistamisongelmat tulee ratkaista mahdollisimman yhtenäisellä tavalla tilikaudesta toiseen. Myös asioiden esittämistavan tulee olla johdonmukainen tilikausien välillä. Johdonmukaisuuden tarkoituksena on ylläpitää eri tilikausien välistä vertailukelpoisuutta. (Leppiniemi & Kaisanlahti 2016a, 139.)

3) Sisältöpainotteisuuden periaate

Sisältöpainotteisuuden, eli asia ennen muotoa -periaatteella tarkoitetaan tilinpäätöksen laadinnassa huomion kiinnittämistä liiketapahtuman tosiasialliseen sisältöön eikä yksinomaan tapahtuman oikeudelliseen muotoon (KPL 3:3.1). Sisältöpainotteisuudelle läheisenä periaatteena voidaan pitää KPL 3:2:n vaatimusta oikeasta ja riittävästä kuvasta. Poikkeuksena näiden kahden periaatteen välillä kuitenkin on, että sisältöpainotteisuuden nojalla kirjaus voi erota sen perustana olevan asiakirjan sisällöstä, sillä asiakirja ei vastaa sitä liiketapahtumaa, jota sen tulisi kuvata. (Kaisanlahti & Leppiniemi 2017, 32.) Periaate siis edellyttää, että kirjanpitovelvollisen tulee valita kirjaustapa liiketoimen todellisen luonteen eikä asiakirjan muodollisen informaation mukaan, mikäli ne ovat ristiriidassa keskenään. Sisältöpainotteisuuden periaatetta noudattamalla kirjanpidosta välittyy muodollisten sääntöjen lisäksi liiketapahtumien todellinen luonne. (Leppiniemi & Kaisanlahti 2016c, 91.)

4) Varovaisuuden periaate

Kirjanpitolaki määrää, että varovaisuuden periaatetta tulee noudattaa tilikauden tuloksesta riippumatta. Esimerkiksi tilikauden tappiollisuus ei ole peruste jättää suunnitelman mukaisia poistoja tai omaisuuden arvonalentumisesta johtuvaa kirjausta tekemättä. (Leppiniemi & Kaisanlahti 2016a, 139.) Kirjanpitolain mukaan varovaisuus edellyttää erityisesti sitä, että tilinpäätöksessä otetaan huomioon; ”1) ainoastaan tilikaudella toteutuneet voitot; sekä 2) kaikki poistot ja arvonalennukset vastaavista sekä velkojen arvon lisäykset samoin kuin kaikki päätyneeseen tai aikaisempiin tilikausiin liittyvät, ennakoitavissa olevat vastuut ja mahdolliset menetykset, vaikka ne tulisivat tietoon vasta tilikauden päättymisen jälkeen.” (KPL 3:3.2.)

5) Tilinavauksen perustuminen edellisen tilikauden päättäneeseen taseeseen

Tasejatkuvuuden periaatteen edellytyksenä on, että tilikauden aloittava tase vastaa edeltävän tilikauden päättävää tasetta. Täten tilinavausta tehtäessä edellisen tilikauden päättäneen taseen mukaisia arvoja ei saa muuttaa, vaan ne tulee siirtää luonnettaan vastaaville tileille. (Kaisanlahti & Leppiniemi 2017, 36.) Mikäli kuitenkin aikaisempaan tilikauteen kohdistuu olennainen virhe tai jokin laskentakäytännön muutos, tulee se oikaista oman

pääoman voittovaroja hyvittäen tai veloittaen IFRS-periaatteisiin nojautuvan hyvän kirjanpitotavan mukaisesti. Mikäli virheen korjaamisella on vaikutusta tuloverotukseen, tulee veroseuraamus myöskin kirjata vastaavalla tavalla voittovaroja verottaen tai hyvittäen. (Leppiniemi & Kaisanlahti 2016a, 142.)

6) Suoriteperusteen noudattaminen

Suoritusperusteisuus edellyttää, että kaikki tilikaudelle kuuluvat tulot ja menot tulee ottaa huomioon tilinpäätöstä tehdessä, riippumatta suoritusten maksupäivämäärästä (Leppiniemi & Kaisanlahti 2016a, 142). KPL 2:3:n mukaan tulot ja menot voidaan kirjata juoksevassa kirjanpidossa joko maksu- tai suoritusperusteisesti, mutta KPL 3:3:n mukaan tilinpäätöshetkellä on noudatettava suoriteperusteisuutta. Kirjanpitolaissa on erillinen säännös siitä, että lasku- ja maksuperusteiset kirjaukset tulee pääsääntöisesti oikaista ja täydentää suoritusperusteisiksi tilinpäätöstä laadittaessa. (KPL 3:3; 3:4.)

7) Jokaisen hyödykkeen ja muun tase-erän merkittävän erän erillisarvostus

Erillisarvostuksen periaatteen mukaan kukin hyödyke sekä muu taseeseen merkittävä erä tulee arvostaa erikseen tilinpäätöstä laadittaessa. Kukin taseen vastaavaa- ja vastattavaa-puolen nimikkeisiin merkittävä erä on siten erikseen arvostamisen kohteena. (Kaisanlahti & Leppiniemi 2017, 43.) Erillisarvostus ilmenee esimerkiksi laatimalla poistosuunnitelma kullekin käyttöomaisuuteen kuuluvalla hyödykkeelle erikseen eikä yhtenäisesti koko tase-erälle. Myös vaihto- ja rahoitusomaisuus tulee arvostaa hyödykekohtaisesti, jolloin yksittäisen hyödykkeen arvonnousu ei voi kompensoida toisen laskua. (Leppiniemi & Kaisanlahti 2016a, 142-143.)

8) Erien netottamiskielto

Netottamiskielto puolestaan tarkoittaa sitä, että taseen vastaaviin ja vastattaviin kuuluvat erät sekä tuloslaskelman tuloihin ja menoihin kuuluvat erät on esitettävä täysmääräisinä niitä toisistaan vähentämättä, ellei niiden yhdisteleminen ole tarpeen oikean ja riittävän kuvan antamiseksi (Tomperi 2019a, 11). Netottamiskiellosta johtuen pelkän välirahan merkitseminen on hyvän kirjanpitotavan ja sitä kautta kirjanpitolain vastaista. Poikkeuksena tästä säännöstä ovat kuitenkin esimerkiksi liiketoiminnan muissa kuluissa tai liiketoiminnan muissa tuotoissa esitettävät pysyvien vastaavien hyödykkeistä syntyneet myyntivoitot tai -tappiot. (Leppiniemi & Kaisanlahti 2016a, 144.)

2.4 Arvonalenemiset ja luottotappiot

KPL 5:2:n mukaan saamiset tulee arvostaa tilinpäätöshetkellä nimellisarvoon, kuitenkin enintään niiden todennäköiseen arvoonsa. Tämän kirjanpitolain arvostussäännöksen mukaan saamiset saadaan merkata siihen arvoon, joka niistä voidaan saada tilinpäätöshetkellä olevan tiedon mukaan. (KPL 5:2; Rekola-Nieminen 2016, 136.) Arvostussäännös edellyttää, että tilinpäätöshetkellä saamisen arvo tulee selvittää saamiskohtaisesti ja todettu arvonalentuminen tulee vähentää saamisen tasearvosta. Menettelyä, jossa saaminen esitetään taseessa todennäköistä arvoa suurempana ja virhe kompensoidaan muodostamalla todennäköisestä luottotappiosta luottotappiovaraus ei pidetä hyväksyttävänä. (Leppiniemi 2002.)

Kun yritykset myyvät tavaroita ja palveluitaan asiakkaille velaksi, asiakkaan maksukyky saattaa osoittautua kyseenalaiseksi ja saamisen todennäköistä arvoa on syytä miettiä uudelleen. Syynä voi olla esimerkiksi konkurssitilanne, asiakkaan hakeutuminen yrityssaneerauskeeseen tai se, että asiakas on todettu ulosmittauksessa varattomaksi. Lisäksi syynä voi olla myös tulokseton perintä ja sen myötä on saatu tieto velallisen maksukyvyttömyydestä. Muun muassa näissä tilanteissa myyntisaamisista syntyy luottotappioita, kun saatavasta ei saada maksusuoritusta. (Tomperi 2019b, 82.)

Myyntisaamiset voidaan siirtää niiden seuranta varten epävarmojen saamisten tilille silloin, kun todetaan asiakkaan maksuvaikeudet ja maksun todennäköinen viivästyminen. Mikäli kuitenkin näyttää siltä, ettei velasta todennäköisesti tulla saamaan suoritusta, on saaminen kirjattava luottotappioksi. Kun arvioidaan luottotappion määrää, tulee varovaisuuden periaatetta noudattaen ensimmäiseksi selvittää se määrä, joka saamisesta todennäköisesti tullaan saamaan. Muu osa saamisesta on poistettava kirjanpidosta sinä tilikautena, jolloin tieto luottotappion todennäköisyydestä on saatu. Kirjaus tulee aiheelliseksi viimeistään tilinpäätöstä laadittaessa. (Tuomi-Sorjonen 2018, 88.) Luottotappiot kirjataan kuluksi ja sen seurauksena ne vähentävät yrityksen tulosta koko määrältään vaikuttamalla myyntilukuihin (Talponen 2002, 15).

KILA:n antaman lausunnon (2008/1827) mukaan myyntisaamisen arvonalentumista ja luottotappiota voidaan pitää todennäköisenä silloin, kun luottotappio realisoituu 50 prosentin todennäköisyydellä. Edellä mainitussa tilanteessa luottotappio kirjataan kuluksi. Mikäli luottotappio realisoituu alle 50 prosentin todennäköisyydellä, liitetieto mahdollisesta luottotappiosta riittää. Kyseiseen KILA:n lausuntoon sekä epävarmojen saamisten menettelytapoihin syvennyttään tarkemmin opinnäytetyön seuraavassa luvussa. (KILA 2008/1827.)

Myynnin luottotappiot ovat kuluja, joten niitä ei käsitellä myynnin oikaisuerinä vaan ne esitetään tuloslaskelmassa ryhmässä liiketoiminnan muut kulut. Koska luottotappio tilanteessa myynti ei ole toteutunut, voidaan myyntien alv-velkaa oikaista poistettuun saamiseen sisältyvällä arvonlisäverolla. Jos kuitenkin luottotappioksi kirjattuun myyntisaamiseen saadaan myöhemmin suoritus, kirjaus tehdään luottotappioiden oikaisuksi ryhmään liiketoiminnan muut kulut tilille ”Palautuneet luottotappiot”. (Tuomi-Sorjonen 2018, 89.)

3 Myyntisaamiset tilinpäätöksessä

Saamisia sisältyy taseen useaan vastaavaa-puolen erään ja ne tulee jakaa KPL 4:7:n mukaan kahteen alaryhmään, pitkäaikaisiin saamisiin ja lyhytaikaisiin saamisiin. Saamisten erääntyminen määrittää sen, luetaanko saaminen lyhytaikaiseksi vai pitkäaikaiseksi. Kirjanpitolain mukaan pitkäaikaiseksi saamiseksi lasketaan saaminen tai se osa saamisesta, joka erääntyy maksettavaksi yhtä vuotta pidemmän ajan kuluttua. Tasan vuoden ikäiset saamiset ja sitä aikaisemmin erääntyvät saamiset ovat siten lyhytaikaisia. (KPL 4:7.) Saamisen muodollinen erääntyminen ei ole ratkaisevaa, mikäli kirjanpitovelvollinen tietää tai on ilmeistä, ettei suoritusta saada, vaan saamisaika jatkuu (Leppiniemi & Kaisanlahti 2016a, 191-192).

Tasetta laadittaessa on ratkaistava, kuuluuko pitkäaikainen saaminen vaihtuviin vai pysyviin vastaaviin. Vaihtuvat vastaavat eli lyhytaikaiset saamiset voidaan jakaa seitsemään alaerään; myyntisaamisiin, saamisiin saman konsernin yrityksiltä, saamisiin omistusyhteisyrityksiltä, lainasaamisiin, muihin saamisiin, maksamattomiin osakkeisiin ja osuuksiin ja siirtosaamisiin. Lisäksi pysyvien vastaavien ryhmässä sijoitukset, on kolme saamisia sisältävää alaerää; saamiset saman konsernin yrityksiltä, saamiset omistusyhteisyrityksiltä ja muut saamiset (Leppiniemi & Kaisanlahti 2016a, 192).

Myyntisaamiset kuuluvat pääsääntöisesti vaihtuviin vastaaviin. Vaikka myyntisaamiset erääntyisivätkin maksettavaksi yhtä vuotta pidemmän ajan kuluttua, kirjataan myyntisaamiset siitä huolimatta vaihtuviin vastaaviin. Toisaalta, mikäli myyntisaaminen on korollinen ja se tuottaa korkoa yli 12 kuukauden ajan, esitetään saaminen silloin pysyvissä vastaavissa. (Leppiniemi & Kaisanlahti 2016a, 192).

3.1 Myyntisaamisista yleisesti

Myyntisaamisia syntyy kirjanpitoon, kun vaihto-omaisuuteen ja pysyviin vastaaviin kuuluvia hyödykkeitä myydään asiakkaille velaksi. Myyntisaatatavat ovat näin ollen määräaikainen kassavaje, kunnes suoritus velasta saadaan. Myynnistä saatavien varojen virtaus kassaan saattaa kuitenkin olla pitkäkin prosessi riippuen yrityksen toimialasta. (Leppiniemi & Kaisanlahti 2016c, 234; Leppiniemi & Puttonen 2002, 49-50.)

Lähes kaikkiin saamisiin liittyy jonkinlaista epävarmuutta ja riskiä, myös myyntisaamisiin. Niihin liittyy olennaisesti luottoriski, sillä myyjän ja ostajan välille syntyy velkasuhde. Myyjän ja ostajan välinen velkasuhde kestää toimituksen ja maksun välisen ajan. Riskin lisäksi

myyntisaamiset ovat yritykselle kustannus. Mitä pidempi laadittu maksuaika on, sitä suuremmiksi myyntisaamiset kasvavat ja sitä tehottomammin myyntisaamisiin sitoutuneet pääomat kotiutuvat. (Kaisanlahti & Leppiniemi 2017, 177; Talponen 2002, 14-17.)

Myyntisaamisten laatua voidaan tarkastella kahdesta näkökulmasta. Ensinnäkin myyntisaamisiin liittyy riski, jota on helpompi tarkastella, mikäli asiakkaat ovat jaoteltu eri ryhmiin maksukykynsä perusteella. Toinen tarkasteltava tekijä on myyntisaamisten ikäjakauma, jonka perusteella myyntisaamiset voidaan arvostaa niiden todennäköiseen arvoonsa. Useat asiantuntijat määrittävät myyntisaamisten arvon niiden erääntymisajan perusteella seuraavan taulukon mukaisesti:

Taulukko 2. Myyntisaamisten arvon määrittäminen (Talponen 2002, 20)

Myyntisaamisten ikä	Arvo %
Maksuajan puitteissa	100
60 päivää erääntyneet saamiset	80
180 päivää erääntyneet saamiset	50
12 kuukautta erääntyneet saamiset	10

Taulukosta 2 käy ilmi, että vuoden ikäisten myyntisaamisten arvona voidaan pitää enää noin kymmentä prosenttia alkuperäisestä saamisesta. Normaalisti myyntisaamisista kuitenkin saadaan suoritus kassaan 12 kuukauden aikana, yleensä huomattavasti nopeammin. Epäonnistuneissa tapauksissa myyntisaamisten arvonmenetys tulee kirjata luottotappioksi. (Talponen 2002, 19-20.)

Ajatus myyntisaamisten maksuajan tehostamisesta liittyy vahvasti yrityksen kassanhallintaan. Lisäksi laskutuspäivän ja eräpäivän välisen viiveen lyhentäminen liittyy yrityksen perintäpolitiikkaan ja sen soveltaminen osaltaan maksuehtoihin. (Leppiniemi & Puttonen 2002, 49.) Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan perehdytä tai oteta kantaa myyntisaamisten tehokkaampaan kotiuttamiseen tai perintäkäytäntöihin sen tarkemmin, koska tutkimus keskittyy epävarmojen myyntisaamisten menettelytapoihin tilinpäätöksen näkökulmasta.

3.2 Saamiseen liittyvä epävarmuus

Tilinpäätöstä laatiessa tulee kirjanpitolain 3:1.1:n mukaan noudattaa varovaisuuden periaatetta. Tämä periaate heijastuu myös kirjanpitolain arvostussäännöksiin, joita käsitellään kirjanpitolain viidennessä luvussa. Kirjanpitolain arvostussäännöksen mukaan taseeseen tulee merkitä saamiset nimellisarvoon, kuitenkin enintään todennäköiseen arvoonsa. (KPL

5:2.) Tätä arvostusperustetta sovelletaan kaikkiin vastaavaa -puolen saamisiin sekä vaihtuvien ja pysyvien vastaavien osalta (Leppiniemi & Kaisanlahti 2016a, 198).

Arvostusperiaatteen mukaan saamiset saadaan arvostaa tilinpäätöksessä korkeintaan siihen arvoon, joka niistä voidaan saada tilinpäätöshetkellä olevan tiedon mukaan. Normaalisti arvona pidetään saamisten nimellisarvoa, mutta esimerkiksi asiakkaan saneerausmenettely tai konkurssiuhka velvoittaa kirjanpitovelvollista tutkimaan, minkä verran todellisuudessa saamisesta on realistista olettaa saatavan. Kyseisen periaatteen mukaan tilinpäätöksessä ei ole missään tapauksessa hyväksyttävää esittää saamisia korkeammassa arvossa, kun mitä ne todellisuudessa ovat. (Rekola-Nieminen 2016, 136.)

Kirjanpitolautakunta toteaa lausunnossaan (2008/1827), että lähes kaikkiin saamisiin liittyy epävarmuutta. Epävarmuutta on kuitenkin arvioitava saamiskohtaisesti, kuten kirjanpitolain 3:3.1:n kohta seitsemän, erillisarvostuksen periaate edellyttää. Vaikka joidenkin saamisten arvo olisikin noussut, eikä kaikkien saamisten yhteismäärä olisikaan alentunut, ei yksittäisten saamisten arvonalentumista saa kuitenkaan jättää kirjaamatta hyvän kirjanpitotavan edellyttämänä. (Kaisanlahti & Leppiniemi 2017, 176.)

Kuten aikaisemmin jo todettiin, saamisia ei tule esittää taseessa nimellisarvoaan suurempina. Toisaalta kuitenkin mahdollinen luottotappioriski määrittää arvostuksen minimin. Luottotappioriski tulee arvioida kunkin tilinpäätöksen laatimishetkellä. Mikäli todennäköisyys luottotappion syntymiselle on yli 50 prosenttia, tulee arvioitu luottotappio vähentää saamisen tasearvosta. (Kaisanlahti & Leppiniemi 2017, 176.) Kirjanpitolautakunta on ottanut lausunnossaan (2008/1827) tarkemmin kantaa siihen, kuinka luottotappion realisoinnin todennäköisyys vaikuttaa saamisen arvostukseen ja kirjanpidolliseen menettelytapaan.

Taulukko 3. Menetyksen kirjaaminen kuluksi (KILA 2008/1827)

Menetyksen realisoitumisen todennäköisyys:	Menettelyn kirjanpitokäsittely:
1. Perustellusti varma (95-100%)	Ei vastainen tapahtuma, kirjataan kuluksi
2. Todennäköinen (50-95%)	Kirjataan kuluksi, jos määrä voidaan kohtuudella arvioida, muussa tapauksessa ilm. liitetietona
3. Mahdollinen, ei todennäköinen (5-50%)	Ilmoitetaan liitetietona
4. Epätodennäköinen (0-5%)	Ei ilmoiteta liitetietona

Taulukossa 3 on esitetty neljä eri realisoitumisen todennäköisyysvaihtoehtoa ja jokaisen vaihtoehdon vaatima kirjanpitokäsittely. Kyseinen taulukko käsittelee kuluksi kirjaamista, mutta vaihtoehtoisesti sitä voidaan soveltaa myös käänteisesti, kun arvioidaan liiketoiminnalle tavanomaisten kirjausedellytyksien täyttymistä. Eli mikäli todennäköisyys sille, että tavanomaisesta liikevaihtoon merkitystä myynnistä saadaan suoritus yli 50 prosentin todennäköisyydellä, merkitään kyseinen erä saamiseksi. Mikäli kuitenkin todennäköisyys myynnistä saatavalle suoritukselle alittaa 50 prosentin rajan, tulee saaminen vähentää tuloslaskelmassa luottotappiona liiketoiminnan muut kulut –erässä, eikä sitä siten merkitä taseeseen saamiseksi. Tällaisessa tapauksessa siitä on annettava myös selvitys liitetietona. Liitetiedosta on käytävä ilmi muun ohella saamiserän luonne sekä arvio tapahtuman taloudellisesta vaikutuksesta. Jos kuitenkin todennäköisyys saamiselle on enintään 5 prosenttia, ei liitetietoa edellytetä. (KILA 2008/1827.)

Kirjanpitolautakunta on ottanut myös kantaa siihen, missä kohtaa tilinpäätöstä ja millä tavalla saamisen epävarmuus on esitettävä. Kirjaustapaa miettiessä ensimmäinen rajanveto onkin tehtävä sen suhteen, onko saaminen mahdollisesti perittävässä ja voidaanko sen ehdoin merkitä taseeseen, vai tuleeko saaminen epätodennäköisyytensä vuoksi vähentää tuloslaskelmassa kuluna. (Kaisanlahti & Leppiniemi 2017, 177.)

Lisäksi kirjanpitolautakunta toteaa lausunnossaan, että ”jos riski siitä, että saaminen jää suoritusta vaille, arvioidaan epäolennaiseksi, kuuluu asianomainen riski liiketoiminnassa tavanomaiseen yritysriskiin. Tällöin saamisesta ei ole tarpeen tehdä selkoa liitetietona.” (KILA 2008/1827.) Toinen rajanveto koskeekin edellä mainittua kohtaa. Kirjanpitovelvollisen tulee sen mukaan arvioida, kuuluuko saamiseen liittyvä epävarmuus tavanomaiseen yritysriskiin vai onko epävarmuus niin merkittävä, että siitä tulee mainita liitetiedoissa KPL 3:2:ssä säädellyn oikean ja riittävän kuvan varmistamiseksi. Mikäli saaminen on arvioitu todennäköiseksi, mutta siihen liittyy kuitenkin huomionarvoista epävarmuutta, tulee siitä KPL 3:1.1:n ensimmäisessä kohdassa tarkoitetun jatkuvuuden periaatteen mukaisesti tehdä selkoa liitetiedoissa. Ilman liitetiedon antamista tilinpäätös ei anna sen vaatimaa oikeaa ja riittävää kuvaa. (Kaisanlahti & Leppiniemi 2017, 177.) Kirjanpitovelvollisista pienimmät eli mikroyritykset ovat vapautettu tällaisen selonteon ja muun tilannekohtaisen lisätiedon antamisesta (PMA 1:3.2-3).

Kirjanpitovelvollisen tulee arvioida tilikausittain saamisiin liittyvää riskin määrää viimeistään tilinpäätöstä laadittaessa. Arvioinnin tulee perustua kirjanpitovelvollisen tietoon saamisen tilasta juuri tilinpäätöksen laatimisajankohtana. Arvioinnin tulee siis perustua siihen hetkeen, eikä esimerkiksi aikaisemmilla tilikausilla tehtyihin arvioihin. Kirjanpitovelvollisen

on parhaansa mukaan varmistuttava siitä, että saamisia ei esitetä tilinpäätöksessä todennäköistä arvoaan suurempana, kuten arvostusperiaate edellyttää. (Kaisanlahti & Leppiniemi 2017, 178; KILA 2005/1769.)

Lisäksi arvioinnissa voidaan tukeutua periaatteeseen, jonka mukaan saaminen voidaan arvostaa sen suuruiseksi, jonka ulkopuolinen taho olisi siitä valmis maksamaan. Tällaisessa tilanteessa kirjanpitovelvollisen tulee tarvittaessa kyetä todentamaan saamisten arvostuksessa sovelletut perusteet. Kyseiset arvonmuutosten esittämisessä noudatetut periaatteet tulee dokumentoida kirjanpitoon. (KILA 2005/1769.)

3.3 Myyntisaamisten arvonalenemisten vähennyskelpoisuus

Saamisten tulolähteellä on ratkaiseva merkitys niistä aiheutuneiden arvonalenemisten vähennyskelpoisuuteen verotuksessa. Tuloverolaissa ei ole säädelty sellaista kohtaa, jonka nojalla saamisten arvonaleneminen olisi vähennyskelpoinen verotuksessa. Elinkeinoverolaki (EVL) puolestaan sisältää säännökset arvonalenemisten vähennyskelpoisuudesta. (Verohallinto 2018.)

Saamisen menetys ei pääsääntöisesti ole vähennyskelpoinen, mikäli sitä ei pidetä elinkeino-omaisuutena (Verohallinto 2018). Tästä johtuen myyntisaaminen on tärkeä erottaa muista saamisista, sillä muun kuin myyntisaamisen menetyksien vähennyskelpoisuuden edellytykset ovat verotuksessa olennaisesti tiukempia. Tämä näkyy muun muassa siten, että muun kuin myyntisaamisen arvonalentuminen vaatii menetyksen lopullisuutta, jotta se voidaan vähentää menetyksenä EVL 17 §:n 2 kohdan mukaan. Lisäksi muun kuin myyntisaamisen menetys voi olla kokonaisuudessaan vähennyskeltoton. (Penttilä 2017.)

EVL 7 §:n 2 kohdan mukaan verotuksessa vähennyskelpoisia ovat elinkeinotoiminnassa tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot sekä menetykset. Seitsemännessä pykälässä tarkoitettuja menetyksiä ovat EVL 17 § kohdan 2 nojalla myyntisaamisten arvonalenemiset, muun rahoitusomaisuuden lopullisiksi todetut arvonalenemiset sekä muuhun omaisuuteen kuuluvien saamisten lopullisiksi todetut arvonalenemiset. Saamisten vähennyskeltottomuutta koskeva EVL 16 §:n kohta 7 ei siten koske myyntisaamisia. Lisäksi EVL 22 §:n toisen momentin mukaan menetys lasketaan sen verovuoden kuluksi, minkä aikana menetys on todettu, jollei toisin säädetä. (EVL 7 §.)

Verohallinto on antanut ohjeen saamisen arvonalenemisten vähennyskelpoisuudesta elinkeinotulon verotuksessa. Viimeisin päivitetty ohje on annettu 27.6.2018. Verohallinnon antaman ohjeen mukaan myyntisaamiset saadaan vähentää verotuksessa siltä osin kuin

suoritusta ei perustellusti enää odoteta kertyvän ja arvonalenemista pidetään ilmeisenä. Toisin kuin muiden saamisten vähennyskelpoisuuden kohdalla, myyntisaamisten vähennyskelpoisuutta ei täten edellytä arvonalenemisen lopullisuutta. Näyttönä arvonalenemisen ilmeisyydestä voidaan esimerkiksi pitää sitä, ettei saamisesta ole perimisy yrityksistä huolimatta saatu suoritusta. (Verohallinto 2018.)

EVL 19 §:n mukaan tulo lasketaan sen verovuoden tuotoksi, jonka aikana se on saatu rahana, saamisena tai muuta rahanarvoisena etuutena. Merkitykseltään vähäiset tuloerät saadaan pykälän mukaan kuitenkin lukea sen verovuoden tuotoksi, jolloin niiden maksu on saatu. (EVL 19 §.) Myyntitulot ovat aikanaan suoritteita myytäessä tuloutuneet EVL 19 §:n nojalla, mistä johtuen myyntisaamisten menetysten vähentämiselle on asetettu muita saamia matalampi kynnys. Mikäli verotuksessa vähennyskelpoiseksi hyväksytty luotto-tappio osoittautuu kuitenkin myöhemmässä vaiheessa aiheettomaksi, se luetaan EVL 4 §:n tai 5 §:n nojalla tuloksi sinä vuonna, jona aiheettomuus on todettu. (Verohallinto 2018.)

Kuten aikaisemmin on useampaan kertaan käynyt ilmi, KPL 5:2:n mukaan saamiset merkitään taseeseen nimellisarvoon, kuitenkin enintään todennäköiseen arvoonsa (KPL 5:2.1). Arvonalenemisesta tehty kulukirjaus liiketoiminnan muut kulut –erässä on tällöin luonteeltaan myyntitulon oikaisuerä ja kirjanpitomenettely vastaa arvonalenemisten verotuskohtelua. Hallituksen esityksessä (HE 203/1992) on todettu, että myyntisaamisten arvomenetysten vähentämisessä tulisi noudattaa samoja periaatteita kuin kirjanpidossakin. (Verohallinto 2018.)

Lähtökohtaisesti myyntisaamisten arvonalenemiset ovat verotuksessa vähennyskelpoisia, mikäli ne on saatu hyvän kirjanpitotavan mukaan kirjata kuluksi. Myyntisaamisten käsitettä ei ole kuitenkaan verolainsäädännössä määritelty. Myyntisaamisen käsite on kuitenkin määritelty hallituksen esityksessä, joka koskee elinkeinotulon verottamisesta annetun lain ja konserniavustuksesta verotuksessa annetun lain muuttamista. Hallituksen esityksen (HE/203/1992) mukaan ”Myyntisaamisilla tarkoitetaan verovelvollisen varsinaiseen toimintaan liittyvien suoritteiden luovutuksesta syntyneitä saamia.” Suorite voi koostua joko vaihto-omaisuudesta, käyttöomaisuudesta tai muusta omaisuudesta tai palvelusta, joka liittyy elinkeinotoimintaan. Velallinen on tuolloin suoritteen ostaja ja myyntisaaminen perustuu myyjän suoritteen luovutuksen yhteydessä tuloksi lukemaan myyntihintaan, jota ei ole vielä maksettu. Hallituksen esityksen määritelmä myyntisaamisista vastaa kirjanpidon määritelmää, vaikka laissa myyntisaamisten käsitettä ei olekaan suoraan kytketty kirjanpitoon. (Kaisanlahti & Leppiniemi 2017, 179-180.)

3.4 Myyntisaamiset tilintarkastuseränä

Tilintarkastusta suorittaessaan tilintarkastajan on noudatettava hyvää tilintarkastustapaa. Tämä edellyttää sitä, että tilintarkastaja varaa riittävän määrän resursseja kuhunkin tilintarkastustoimeksiantoon. Se, kuinka paljon tarkastustyötä tehdään tilikauden aikana ja kuinka paljon tilinpäätöksen valmistettua, riippuu paljolti tarkastettavan yhteisön koosta ja laajuudesta sekä yritystoiminnan luonteesta. (Tomperi 2018, 55.)

Hyvä tilintarkastustapa ei yleensä edellytä kaikkien tositemateriaalien ja niihin perustuvien kirjausten tarkastamista. Vain pienissä yhtiöissä, yleisimmin asunto-osakeyhtiöissä ja yhdistyksissä, tarkastuksen alle otetaan kaikki tositteet sekä kirjaukset. Muutoin tilintarkastaja valitsee tarkastettavat kohteet tapahtumien olennaisuuden ja niihin liittyvien virheiden ja puutteiden riskin mukaan. Kohteiden valinnassa voidaan käyttää myös otantaa, jolloin tarkastuksen alaiseksi otetaan esimerkiksi joka sadas tosite. (Tomperi 2018, 57.)

Tilikauden aikainen tarkastus tapahtuu yleensä toimintokohtaisesti. Toimintokohtaisen tarkastuksen tavoitteena on varmistaa yrityksen sisäisen valvonnan tarkoituksenmukaisuus sekä toimivuus. Tarkastuksen kohteiksi valikoituu useasti tarkastettavan yhteisön myyntitoiminnot sekä myyntisaamiset. Myyntitoimintojen tarkastuksen ensisijainen tavoite on varmistua siitä, että myyntitulot ovat oikeellisesti kirjattu. Myös myyntitoiminnan tarkastuksessa on keskeistä yrityksen sisäisen valvontajärjestelmän ja toimivuuden tarkastaminen, kuten toimintojen tarkastamisessa yleensäkin. Myynnin osalta on myös olennaista huolehtia siitä, että kaikista asiakkaille luovutetuista palveluista sekä tavaroista saadaan aikaan maksusuoritus. (Tomperi 2018, 57-58.)

Myyntisaamisten tarkastuksen lähtökohtana on varmistua siitä, että kaikki toimitukset ovat laskutettu sovitun hinnan mukaisesti sekä sopimuksen mukaisin ehdoin. Myyntisaamisten tarkastuksessa huomiota kiinnitetään saamisten ikärakenteeseen, erääntyneiden saamisten määrään, luottolimiittien noudattamiseen sekä perintärutiineihin. Erityisesti tilinpäätöstä tarkastettaessa tilintarkastajia kiinnostaa, sisältyykö myyntisaamisiin sellaisia saamisia, joiden saamista pidetään epävarmana ja luottotappion toteutumista todennäköisenä. Saamisten kirjaaminen luottotappioksi edellyttää erityistä hyväksyntää, eikä päästöstä saa sisäisen kontrollin vuoksi tehdä kirjanpitäjä. (Tomperi 2018, 61-62.)

4 Tutkimuksen toteutus

Tässä luvussa perehdytään muun muassa valittuun tutkimusmenetelmään tarkemmin. Lisäksi luvussa tutustutaan tutkimuksen kohderyhmään sekä tutkimusaineiston hankintaan ja käytettyihin analyyseihin.

4.1 Tutkimusmenetelmän kuvaus

Tämä tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Laadullisen tutkimuksen tapaan tavoitteena on tutkittavan ilmiön kuvaaminen, tulkinnan antaminen sekä pyrkimys tutkittavan ilmiön syvälliseen ymmärtämiseen. Laadullisen tutkimuksen voidaan sanoa tarjoavan uuden tavan ymmärtää ilmiötä ja tutkittavasta ilmiöstä pyritäänkin saamaan mahdollisimman paljon irti syvyysuunnassa. (Kananen 2017, 35-36.) Kvalitatiivista tutkimusta voidaan pitää myös kaiken tutkimuksen lähtökohta ja se tuottaa vastaukset mitä -kysymyksiin. Sen pääsääntönä voidaan pitää, että mitä vähemmän tutkittavasti ilmiöstä tiedetään, sitä todennäköisimmin ainoastaan laadullinen tutkimus tulee kysymykseen. (Kananen 2010, 37-41.)

Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä soveltuu parhaiten muun muassa tilanteisiin, joissa; 1) ilmiöistä ei ole tietoa, 2) halutaan saada ilmiöistä syvällisempi näkemys, 3) luodaan uusia teorioita, 4) käytetään mixed-tutkimusstrategiaa ja 5) halutaan ilmiöistä hyvä kuvaus. (Kananen 2010, 41). Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli saada syvällisempi käsitys sekä kokonaisvaltaisempi kuva erääntyneistä myyntisaamisista sekä niiden menettelytavoista tilinpäätöshetkellä. Tästä johtuen tämä opinnäytetyö oli luonnollista toteuttaa laadullisin menetelmin.

Laadulliselle tutkimukselle tyypillisenä ominaisuutena pidetään myös sitä, että aineisto kerätään asianomaisilta tutkittavilta vuorovaikutussuhteessa (Kananen 2017, 34). Myös tämän laadullisen tutkimuksen aineistonkeruu toteutettiin teemahaastattelujen avulla hyödyntäen ennalta laadittuja kysymyksiä (Liite 1) tutkittavasta aiheesta. Haastattelut ovat laadullisen tutkimuksen käytetyin menetelmä ja haastattelun eri muodoista teemahaastattelu onkin kaikista käytetyin. Teemahaastattelun avulla pyritään ymmärtämään ja saamaan käsitys tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä teemoittain. Asetettuja haastattelukysymyksiä ohjaa luonnollisestikin tutkimusongelma, johon halutaan saada vastauksia. (Kananen 2017, 88-91.) Tämän tutkimuksen haastatteluiden teemoiksi nousivat esiin muun muassa myyntisaamiset yleisesti, niiden arvostuskysymykset ja luottotappioksi kirjaaminen.

Teemahaastattelu eli puolistrukturoitu haastattelu on avoimuudessaan lähellä syvähaastattelua. Teemahaastattelussa edetään keskeisten ja etukäteen valittujen teemojen sekä niihin liittyvien tarkentavien kysymyksien varassa. Puolistrukturoitu haastattelu sopii hyvin tilanteisiin, joissa halutaan tietoa juuri tietyistä asioista, eikä haastateltaville haluta tai ole tarpeellista antaa kovin suuria vapauksia haastattelutilanteessa. Teemahaastattelun etuna voidaan pitää myös sitä, että haastatteluun voidaan valita sellaisia henkilöitä, joilla on kokemusta tutkittavasta ilmiöstä ja tietoa aiheesta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 86, 88-89.)

4.2 Tutkimuksen kohderyhmä

Tämän tutkimuksen kohderyhmän muodosti yhteensä viisi kirjanpidon ja tilintarkastuksen ammattilaista. Haastateltavien valinnassa kriteereinä oli kirjanpitäjien kohdalla KLT-ammattitutkinto ja tilintarkastajan tuli olla auktorisoitu tilintarkastaja. Molempien ammattiryhmien haastatteleminen oli luonnollinen valinta, sillä aihe liittyy vahvasti kummankin ammattiryhmän työhön. Lisäksi haastattelemalla molempia ammattiryhmiä oli mahdollisuus saada monipuolisempia näkemyksiä esitettyihin kysymyksiin. Koska yksilöhaastattelut mahdollistavat luotettavamman ja tarkemman tiedonsaannin verrattuna ryhmähaastatteluihin, tämän opinnäytetyön teemahaastattelut haluttiin toteuttaa yksilöhaastatteluina (Kananen 2010, 53).

Teemahaastatteluihin valikoitui yhteensä viisi alalla toimivaa ammattilaista. Neljä haastateltavista oli KLT-tutkinnon käyneitä kirjanpitäjiä. KLT on taloushallintoalan asiantuntijatutkinto sekä arvostettava merkki ammattitaidosta. KLT-tutkinnon suorittaneilla kirjanpitäjillä on usein vankka osaaminen lukuisten toimialojen ulkoisesta laskennasta, johdon laskenta-toimesta sekä vero- ja yhtiölainsäädännöstä. (Ahvenniemi 2008.) Kirjanpitäjien lisäksi yksi haastateltavista oli HT-tutkinnon suorittanut auktorisoitu tilintarkastaja eli julkisesti hyväksytty tilintarkastaja. HT-tilintarkastaja on suojattu ammattinimike, jota saa käyttää ainoastaan tilintarkastuslain mukaisesti hyväksytty ja Patentti- ja rekisterihallituksen ylläpitämään tilintarkastajarekisteriin merkityt tilintarkastajat. (Korkeamäki 2016, 13.)

Kaikilla haastateltavilla oli takanaan pitkä alan työkokemus. Haastateltavat kirjanpitäjät olivat toimineet kirjanpitäjinä vaihtelevasti 16 vuodesta 30 vuoteen. Haastateltava tilintarkastaja oli toiminut tilintarkastuksen tehtävissä lähes kymmenen vuotta. Lisäksi kaikilla haastateltavilla oli hallussaan monipuolinen asiakaskunta ja kaikilta haastateltavilta löytyi asiakkaita monelta eri toimialalta. Etenkin kirjanpitäjillä oli asiakkanaan hyvin eri kokoisia yrityksiä ja eri yhtiömuotoja laidasta laitaan. Haastateltava tilintarkastaja kertoi keskittyneensä tällä hetkellä vain pörssiyhtiöihin sekä listaamattomiin muihin suuriin yhtiöihin, mutta aikaisemmin asiakkaisiin lukeutui paljon myös pienempiä yrityksiä eri toimialoilta.

4.3 Aineiston hankinta ja käytetyt analyysit

Tutkimus toteutettiin Helsingissä ja Hämeenlinnassa haastatteleamalla yhteensä viittä alalla pitkään toiminutta kirjanpitäjää ja tilintarkastajaa. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua, sillä työn viitekehyksen sekä asetettujen tutkimuskysymyksien pohjalta nousivat esiin kolme eri teemaa. Haastattelun teemoja olivat myyntisaamiset yleisesti, niihin liittyvät alaskirjaukset ja luottotappiot.

Tutkimukseen liittyvän aineiston kerääminen alkoi tutkimusta koskevan haastattelutiedotteen laatimisella sekä sen lähettämällä. Tiedotteessa kerrottiin tutkimuksen aihe, sille asetetut tavoitteet ja haastattelua ja aineiston käsittelyä koskevat periaatteet. Haastateltavat valikoituivat haastattelijalle entuudestaan tutusta taloushallinnon yrityksestä sekä koulun kanssa yhteistyötä tekevästä kumppaniyrityksestä. Kirjanpitäjien osalta oltiin aluksi sähköpostitse yhteydessä kyseisen toimipisteen palvelujohtajaan, joka välitti opinnäyte-työtä koskevat tiedot ja haastattelupyynnön yrityksessä toimiville KLT-kirjanpitäjille. Mielenkiintoa tutkimusta kohtaan osoittaneet kirjanpitäjät ilmoittautuivat itse palvelujohtajalle, jonka kautta käyttöön saatiin vapaaehtoisten osallistujien yhteystiedot. Alun perin tarkoituksena oli haastatella myös useampaa auktorisoitua tilintarkastajaa, mutta lopulta haastatteluun saatiin vain yksi tilintarkastaja. Tutkimuksen ohjaaja oli ollut yhteydessä tutkimuksen aiheen tiimoilta kyseiseen HT-tilintarkastajaan, joka osoitti kiinnostuksen tutkimuksen aihetta kohtaan ja ilmoittautui vapaaehtoiseksi teemahaastatteluun. Kaikki haastateltavat osallistuivat haastatteluun vapaaehtoisesti ja mielenkiintoa osoittaen.

Tutkimuksen kohderyhmän muodostuttua kaikkiin haastateltaviin oltiin vielä henkilökohtaisesti yhteydessä sähköpostitse. Haastateltavien kanssa sovittiin kaikille osapuolille sopivat haastatteluajat. Haastatteluajojen sopimisen jälkeen ja haastattelupäivän lähestyessä kaikille haastateltaville lähetettiin vielä haastattelurunko (Liite 1) etukäteen. Sen avulla haluttiin mahdollistaa, että haastateltavat pystyivät perehtymään kysymyksiin jo ennalta, sillä haastattelutilanteessa haluttiin saavuttaa mahdollisimman kattavat ja perustellut vastaukset.

Kaikki viisi haastattelua toteutettiin joulukuun 2019 aikana. Ensimmäinen haastattelu pidettiin Helsingissä tilintarkastusyhteisön toimitiloissa ja loput neljä pidettiin myöhemmin yhden päivän aikana Hämeenlinnassa kyseisen yrityksen toimitiloissa. Molemmissa haastatteluympäristöissä haastatteluihin oli varattuna rauhallinen neuvottelutila, jotta häiriötekijöiltä välttyttiin haastatteluiden aikana. Jokaiseen haastatteluun oli varattu tunti aikaa. En-

nen varsinaisen haastattelun alkua käytiin yleistä keskustelua, jotta ilmapiiri hieman kevenisi. Haastattelija kertoi muun muassa itsestään sekä opinnäytetyöstään tarkemmin. Myös haastateltavalle annettiin mahdollisuus kysyä tarkentavia kysymyksiä tutkimukseen liittyen.

Haastattelua koskevassa tiedotteessa oli tehty selväksi, että haastattelu tullaan nauhoittamaan sen analysointia varten, eikä haastateltavan henkilöllisyys tule esille missään vaiheessa tutkimusta. Ennen varsinaisen haastattelun alkua haastateltavia vielä kuitenkin muistutettiin haastattelun nauhoittamisesta. Varsinainen haastattelu alkoi muutamalla taustakysymyksellä, joiden tarkoituksena oli selvittää haastateltavan koulutustaustaa, alalta kertynyttä työkokemusta ja tämän hetkisten asiakkuuksien luonnetta. Taustakysymykset oli valittu siten, ettei haastateltavaa voi niiden perusteella tunnistamaan.

Varsinainen teemahaastattelu eteni jokaisen haastateltavan kanssa haastattelurungon (Liite 1) mukaisessa järjestyksessä, teemoittain. Lisäksi haastattelun edetessä saatettiin kysyä tarkentavia jatkokysymyksiä, mikäli sellaisia tuli haastattelun edetessä mieleen. Tarkoituksena oli kuitenkin noudattaa jokaisen haastattelun kohdalla samanlaista kaavaa, jotta vastaukset olisivat mahdollisimman vertailukelpoisia keskenään. Lopuksi, kun kaikki teemoihin liittyvät kysymykset oli käyty läpi, haastateltavalle annettiin mahdollisuus tuoda esiin seikkoja haastatteluteemoihin liittyen, joiden tärkeyttä haluaisi korostaa. Lisäksi haastateltavalla oli mahdollisuus kertoa, mikäli mieleen tuli jotain sellaista, mitä haastattelussa ei oltu käsitelty, mutta piti sitä tärkeänä teemojen ja tutkimuksen aihealueen kannalta. Tämän jälkeen nauhoitus päättyi ja lopuksi haastateltavaa kiitettiin tutkimukseen osallistumisesta.

Haastatteluista kertynyt aineisto purettiin mahdollisimman nopeasti haastattelujen jälkeen. Äänitallenteet purettiin litteroimalla eli tallennettu laadullinen aineisto kirjoitettiin puhtaaksi sanasta sanaan. Litterointi mahdollistaa haastattelusta saadun aineiston tiivistämisen ja selkeyttämisen, jolloin sen purkaminen tutkimustuloksia varten on helpompaa ja nopeampaa. (Kananen 2017, 134-136.)

Litteroinnin jälkeen teksti tiivistettiin koodaamalla. Koodauksen avulla aineisto pyritään saamaan käsiteltävämpään muotoon. Aineiston koodauksen avulla on mahdollista nostaa esiin tutkimuksen kannalta oleelliset asiat ja tutkimustulosten kokoaminen helpottuu. Tietoja pyritään yhdistämään siten, että samaa tarkoittavat asiat ja yhteisen elementin omaavat seikat yhdistetään samaa koodia käyttäen. (Kananen 2017, 136-137.) Litteroinnin jälkeen aineisto luettiin kokonaisuudessaan läpi useampaan kertaan. Jokaista lausetta tarkasteltiin erikseen ja tekstistä pyrittiin merkkamaan esiin nousseet asiat teemoittain niin,

että jokaisella teemalla ja asialla oli oma värinsä. Koodaus pyrittiin tekemään mahdollisimman perusteellisesti, sillä koodauksen taso vaikuttaa tutkimuksen analyysiin. Kanasen (2017, 137) mukaan liian yleisluontoinen koodaus voi kadottaa osan tiedoista, eikä koodauksella ole tarkoitus vähentää aineiston tiedon laadullista sisältöä. Koodauksen pohjalta esiin nousivat tietyt teemat ja niitä koskevat säännönmukaisuudet. Niiden pohjalta tutkimuksessa edettiin tutkimustuloksien muodostamiseen sekä niiden raportointiin. Tutkimustulokset esitellään teemoittain seuraavassa pääluvussa.

5 Tutkimustulokset

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen tulokset teemoittain. Tutkimukseen osallistuneet esiintyvät tuloksissa nimikkeellä haastateltava. Tutkimukseen osallistuneiden haastateltavien ikää tai muita vastaavia taustatietoja ei tuoda ilmi, jotta heitä ei voi tunnistaa. Muut kuin haastateltavien työhön ja kokemukseen liittyvät taustatiedot eivät olleet oleellisia tutkimuksen aiheen eikä esiin nousseiden tutkimustuloksien kannalta.

5.1 Myyntisaamiset tilinpäätöksessä

Tutkimuksen varsinainen teemahaastattelu aloitettiin käsittelemällä myyntisaamisten teemaa yleisesti. Tämän teeman kohdalla haastateltavilta haluttiin muun muassa selvittää, millaisia ajatuksia myyntisaamiset tilinpäätöseränä herättää ja millaista problematiikkaa epävarmat myyntisaamiset haastateltavien mielestä aiheuttavat tilinpäätöshetkellä. Lisäksi tämän teeman kohdalla oli mielenkiintoista tietää, kuinka paljon haastateltavat itse kiinnittävät kyseiseen tase-erään huomiota tilinpäätös- tai tilintarkastushetkellä sekä kuinka merkittävänä kyseistä tase-erää voidaan pitää tilinpäätöksen antaman oikean ja riittävän kuvan näkökulmasta.

Jokainen haastateltavista piti myyntisaamisia merkittävänä sekä keskeisenä eränä, johon tulee aina kiinnittää huomiota tilinpäätöshetkellä. Tilintarkastuksessa myyntisaamiset ovat käytännössä aina tarkastuksen kohteena, niin taseen kuin tuloslaskelmankin näkökulmasta. Haastateltavien kirjanpitäjien mielestä on kuitenkin tärkeää tehdä niin pitkälle tilinpäätöstasoista kuukausikirjanpitoa kuin vain mahdollista, mutta etenkin tilinpäätöshetkellä erään on aina syytä kiinnittää erityistä huomiota. Jokaisen haastateltavan vastauksesta ilmeni, että viimeistään tilinpäätöshetkellä on tärkeää kiinnittää huomiota muun muassa myyntisaamisten ikääntymiseen, niiden arvostamiskysymyksiin sekä mahdollisiin luottotappioihin.

Kun haastateltavilta kysyttiin, millaista problematiikkaa epävarmat myyntisaamiset aiheuttavat tilinpäätöshetkellä, useasta vastauksesta esiin nousivat arvostusteknilliset haasteet sekä luottotappioksi kirjaaminen. Yleisimpänä kysymyksenä esiin nousi: ”Voidaanko epävarma saaminen kirjata luottotappioksi ja millä perustein?” Useampi kirjanpitäjä piti eräänlaisena problematiikkaa aiheuttavana tekijänä myös sitä, että etenkin pienemmillä yrityksillä on usein omat intressit luottotappioiden kirjaamiselle tai kirjaamatta jättämiselle. Kävi ilmi, että niiden kirjaamista halutaan usein vältellä, sillä luottotappiot vaikuttavat tilikauden tulokseen sekä yrityksen omaan pääomaan ja omavaraisuusasteeseen. Yksi kirjanpitäjistä totesikin, että ”Pienemmät yritykset mielellään suunnittelevat tulostaan myyntisaamisten

kautta, mikäli oma pääoma alkaa olla miinuksella tai yrityksellä on paljon lainoja.” Tällaiset tilanteet herättävät usein keskustelua kirjanpitäjän ja asiakkaan välille, sillä kirjanpitäjät kirjaisivat epävarmat myyntisaamiset luottotappioiksi mielellään heti, kun epävarmuutta saamisesta ilmenee. Pari haastateltavista kirjanpitäjistä korostikin tämän seikan kohdalla sitä, että päättävältä luottotappioksi kirjaamisesta ei kuitenkaan ole kirjanpitäjällä, vaan se edellyttää kirjanpitovelvollisen hallinnon hyväksyntää.

Muun muassa edellä mainittujen asioiden vuoksi kaikkien haastateltavien mukaan myyntisaamia voidaan pitää merkittävänä eränä, kun tarkastellaan tilinpäätöksen oikeaa ja riittävää kuvaa. Oikeaa ja riittävää kuvaa tarkastellessa huomioon on kuitenkin otettava yrityksen toiminnan laatu ja laajuus, kuten KPL 3:2 edellyttää. Moni haastateltava korostikin sitä, että tarkastellessa erän oleellisuutta huomioon on otettava yrityksen koko ja epävarmojen myyntisaamisten suuruusluokka. Esimerkiksi pienemmillä yrityksillä jo pelkästään yksittäinen suurempi saaminen, mikä voitaisiin katsoa luottotappioksi, voi vääristää merkittävästikin yrityksen omavaraisuuden tilaa. Tällaisessa tapauksessa vaikutusta pidettiin luonnollisestikin olennaisena tilinpäätöksen antaman oikean ja riittävän kuvan näkökulmasta. Kaikki haastateltavat kuitenkin korostivat sitä, että koko kokonaisuus ja olennaisuus tulee ottaa huomioon, kun arvioidaan oikean ja riittävän kuvan toteutumista.

5.2 Alaskirjaukset ja arvostamishaasteet

Toisena teemana haastattelussa käytiin läpi myyntisaamisten arvostuskysymyksiä ja perusteita alaskirjauksille. Kirjanpitolain 5:2:n arvostusperiaatteen mukaan saamiset tulee arvostaa tilinpäätöksessä korkeintaan siihen arvoon varovaisuuden periaatetta noudattaen, joka niistä voidaan saada tilinpäätöshetkellä olevan tiedon mukaan. (KPL 5:2.) Tähän säännökseen pohjautuen haastateltavilta tiedusteltiin muun muassa sitä, millaisia arvostamishaasteita epävarmat myyntisaamiset aiheuttavat. Lisäksi haastattelussa haluttiin selvittää, miten myyntisaamisten ikäjakauma tulee ottaa huomioon niitä arvostaessa ja milloin erääntyneistä myyntisaamisista tulee tehdä alaskirjaus.

Haastateltava tilintarkastaja toi vastauksessaan ilmi, että etenkin isojen yritysten kohdalla toiminta on huomattavasti strukturoidumpaa ja niissä on usein käytössä omat laskentaperiaatteet ja normistot, joita noudatetaan myös arvostusteknisten asioiden kohdalla. Tällöin muun muassa epävarmojen myyntisaamisten osalta on voitu määritellä, minkä ikäiset myyntisaamiset kirjataan alas. Haastateltava toi myös esiin, että pienemmissä yrityksissä tällaisia periaatteita ja normistoja ei välttämättä ole määritelty, jolloin kirjaamisperusteet sisältää huomattavasti enemmän tulkinnanvaraisuutta ja haastetta. Tällaiset tilanteet he-

rättävät usein keskustelua asiakkaan ja kirjanpitäjän, tai tilintarkastajan välillä. Eräs haastateltavista totesikin, että ”Vaikka kirjanpitolaki itsessään määrittää arvostamisperiaatteet, niin paljon on kyse myös johdon tulkinnasta.”

Myyntisaamisten arvostamiskysymyksien kohdalla kävi myös ilmi, että haastateltavat kirjanpitäjät pyrkivät lähtökohtaisesti miettimään, onko saaminen kokonaan arvoton vai onko saamisesta aitoja tulonodotuksia. Haastateltavien vastauksien perusteella yleisimmäksi käytännöksi ilmeni epävarman myyntisaamisen kokonaan poiskirjaaminen, mikäli perusteita alaskirjaukselle löytyy. Osittaisia arvonalenemiskirjauksia ei suosittu, koska osittaista arvoa on huomattavasti vaikeampi määrittää. Lisäksi yksi haastateltavista toi vastauksessaan esiin, että ”Pienempien yritysten kohdalla harvemmin edes tehdään arvonalenemiskirjauksia, vaan yleensä ne kirjataan suoraan luottotappioiksi”.

Aikaisemmin tutkimuksessa (Taulukko 2) kuvattiin sitä, kuinka myyntisaamisten arvon voidaan nähdä alenevan niiden ikääntyessään tietyn verran. Tästä taulukosta inspiroituneena haastatteluissa haluttiin selvittää, miten myyntisaamisten ikäjakauma tulee ottaa huomioon niitä arvostaessa. Useampi haastateltava toi vastauksessaan esiin, että ainakin yli vuoden ikäiset myyntisaamiset ovat sellaisia, joiden kohdalla voidaan todeta lähes varmuudella, ettei suoritusta tulla saamaan. Eräs haastateltavista toi kuitenkin ilmi tapauksia, joissa saamisissa roikkuu jopa useamman vuoden vanhoja saatavia. Tällaisten saamisten kohdalla tulee kuitenkin olla vankat perusteet sille, miksi ne voidaan lukea edelleen saamisiksi. Lisäksi, mikäli tilinpäätöshetkellä myyntisaamisissa roikkuu sellaisia eriä, jotka poikkeavat huomattavasti normaaleista maksuajoista, on syytä epäillä saamisen menestystä. Suurin osa haastateltavista piti kuitenkin ihannetilannetta sellaisena, jossa alaskirjaukset tehtäisiin heti kun epävarmuutta saamisesta ilmenee.

Arvostusperiaatteen mukaan normaalisti saamisen arvona pidetään saamisten nimellisarvoa, mutta esimerkiksi vastapuolen saneerausmenettely tai konkurssiuhka velvoittaa kirjanpitovelvollista tutkimaan saatavan realistista arvoa ja tulonodotusta. (Rekola-Nieminen 2016, 136.) Usea haastateltava mainitsikin juuri konkurssin tai yrityssaneerauksen olevan sellaisia tilanteita, jolloin epävarma myyntisaaminen tulee viimeistään kirjata alas taseen arvosta. Useamman haastateltavan mielestä olisi kuitenkin toivottavaa, että epävarmat myyntisaamiset kirjattaisiin alas jo ennen tällaisia tilanteita. Haasteena siinä kuitenkin nähtiin se, että usein pienemmän maailman puolella tällaista tietoa on vaikea saada ajantasaisesti.

Elinkeinoverolain mukaan muun kuin myyntisaamisen arvonalentuminen tulee olla lopullinen, jotta se voidaan vähentää menetyksenä (EVL 17§ 2). Yksi haastateltavista kirjanpitäjistä nosti esiin juurikin tuohon pykälään liittyvän seikan ja oli sitä mieltä, että ”Myyntisaamisten alaskirjaukset tulisi nähdä myös hyödyntävänä tekijänä, sillä myyntisaamisen arvonalennus ei vaadi lopullisuutta verotuksen näkökulmasta. Saadaan arvonlisäverot takaisin ja saadaan vähentää menetys tuloverotuksessa.” Vaikka pienemmillä yrityksillä saat- taakin olla omat intressinsä alaskirjausta vaativaan erään, tulisi kyseisen haastateltavan mielestä huomioon ottaa myös alaskirjauksen verotukselliset hyödyt.

5.3 Luottotappioksi kirjaaminen

Kolmantena ja viimeisenä teemana haastattelussa käytiin läpi luottotappioita ja niihin liittyviä kysymyksiä. Usea esitetyistä kysymyksistä pohjautui KILA:n lausuntoon (2008/1827), joka käsittelee riitautettujen myyntisaamisten kirjaamista. Lausunnosta nousi esiin useampia sellaisia kohtia, mitkä käsittelevät luottotappion todennäköisyyden arviointia ja todennäköisyyden vaatimia menettelytapoja. Kyseisen lausunnon ohjeet eivät kuitenkaan olleet täysin yksiselitteisiä, vaan ne pitivät sisällään paljon tulkinnanvaraisuutta. Muun muassa tästä syystä haastateltavilta haluttiin selvittää, miten he tulkitsivat lausunnossa esiin nousseita asioita ja millaisia käytäntöjä he suosivat luottotappioiden kohdalla.

KILA:n antaman lausunnon (2008/1827) mukaan luottotappiota voidaan pitää todennäköisenä silloin, mikäli luottotappio realisoituu 50 prosentin todennäköisyydellä. Lausuntoon pohjautuen haluttiin selvittää, milloin myyntisaamiset voidaan kirjata varmuudella luottotappioksi. Toisin sanoen, mitkä ovat sellaisia tilanteita, kun luottotappio realisoituu huomattavasti yli 50 prosentin todennäköisyydellä. Kaikilla haastateltavilla oli samanlaiset näkemykset tilanteista, joissa luottotappiota voitiin pitää lähes varmana. Varmoina tilanteita pidettiin vastapuolen konkurssitilaa ja yrityssaneerausta, sillä näissä tilanteissa rahan kotiutumista voidaan pitää hyvinkin epätodennäköisenä. Edellisten lisäksi vaadittavien perintätoimien epäonnistumista ja tuloksettomuutta pidettiin lähes varmoina tilanteina. Yksi haastateltavista toi vastauksessaan kuitenkin esiin, että sillä voidaan katsoa olevan vaikutusta, onko kyseessä kuluttaja- vai yrityskauppa, koska myös toiminnan laadulla on merkitystä.

Haastateltavilta haluttiin myös kuulla näkemyksiä tilanteeseen, jossa luottotappion realisoitumista voitaisiin pitää todennäköisenä, mutta ei kuitenkaan täysin varmana. Tämä oli kaikille haastateltaville selkeästi vaikeampi kysymys, sillä rajapintaa tällaisissa tilanteissa on vaikea määrittää. Kaikki kirjanpitäjät eivät osanneet vastat kysymykseen, sillä moni suosi tilanteita, joissa luottotappiot voidaan kirjata lähes varmuudella. Pari haastateltavista

kuitenkin mainitsi, että mikäli maksuhuomautuksia on lähetetty jo useampi, eikä suoritusta niistä huolimatta näy, voidaan luottotappion realisoitumista pitää melko todennäköisenä ja perusteena luottotappioksi kirjaamiselle.

Lisäksi KILA:n lausunnossa (2008/1827) on kohta, mikä sisältää mahdollisen luottotappion vaatimia menettelytapoja. Lausunnossa todetaan, että mikäli todennäköisyys sille, että myynnistä saadaan suoritus alle 50 %:n todennäköisyydellä, se vähennetään tuloslaskelmassa kuluna, eikä sitä merkitä taseeseen saamiseksi, vaan siitä annetaan selvitys liitetietona. Liitetiedosta tulee ilmetä muun ohella saamiserän luonne sekä arvio sen taloudellisesta vaikutuksesta. (KILA 2008/1827.) Mikäli saaminen on todettu mahdolliseksi ja siihen liittyy huomionarvoista epävarmuutta, tulee siitä KPL 3:1.1:n kohdassa yksi tarkoitettun jatkuvuuden periaatteen mukaisesti tehdä selkoa liitetiedoissa. Muuten tilinpäätös ei anna sen vaadittua oikeaa ja riittävää kuvaa. (Kaisanlahti & Leppiniemi 2017, 177).

Mahdolliseen luottotappioon ja liitetietoihin liittyen haastateltavilta haluttiin selvittää, minälaisissa tilanteissa liitetieto mahdollisesta luottotappiosta riittää, vai riittääkö. Huomattavan epävarmojen myyntisaamisten kohdalla haastateltavat eivät pitäneet liitetietoinfoa lähtökohtaisesti riittävänä, sillä arvostusongelmaa ei pysty liitetiedon avulla poistamaan. Mikäli kyseessä olisi kuitenkin poikkeuksellisen iso erä, saatettaisiin sitä joutua korostamaan liitetiedon avulla. Mahdollisen luottotappion kuittaamista pelkällä liitetiedolla ei kuitenkaan pidetty hyväksyttävänä eikä hyvän kirjanpitotavan mukaisena menettelynä.

Lähes kaikkiin saamisiin voidaan todeta liittyvän jonkinasteista epävarmuutta ja riskiä. Näin on myös myyntisaamisten kohdalla, sillä luotolla myydessään myyjälle syntyy kauppasumman suuruinen luottoriski ostajan maksattomuudesta. (Tolonen 2002, 14-15.) Kirjanpitolautakunta on todennut, että ”jos riski siitä, että saaminen jää suoritusta vaille, arvioidaan epäolennaiseksi, kuuluu asianomainen riski liiketoiminnassa tavanomaiseen yritysrisktiin. Tällaisesta saamisesta ei ole tarpeen tehdä selkoa liitetietona.” (KILA 2008/1827.) Haastateltavilta haluttiin kuulla näkemyksiä siihen, että millaisissa tilanteissa myyntisaamisen epävarmuus heidän mielestään liittyy juurikin edelle mainittuun tavanomaiseen yritysrisktiin. Useammalla haastateltavalla tällaista tapausta ei ollut tullut vastaan, mutta joitakin näkemyksiä tähänkin kysymykseen saatiin. Eräs haastateltavista näki asian enemmänkin toimialaspesifinä. Haastateltava käytti esimerkissään pikavippiyritystä ja muita vastaavallaisia toimijoita. Perusteluiksi hän kertoi, että ”Sellaisessa yritystoiminnassa tavallaan voidaan olettaa, ettei kaikki rahat välttämättä kotiudu”. Lisäksi pitkät maksuehdot nähtiin eräänlaisena riskitekijänä, sillä maksuajan ollessa jopa 45-60 päivää yritysmaailmassa voi tapahtua isojaikin muutoksia.

6 Pohdinta

6.1 Johtopäätökset

Tutkimuksen tarkoituksena oli syventyä erääntyneisiin myyntisaamisiin liittyvään problematiikkaan ja tavoitteena oli selvittää, miten epävarmojen myyntisaamisten suhteen menetellään tilinpäätöshetkellä. Lisäksi tutkimuksessa haluttiin tarkastella sekä menettelytapojen verotuksellista vaikutusta, että menettelytapojen vaikutusta tilinpäätöksen antamaan oikeaan ja riittävään kuvaan.

Tutkimuksesta kävi ilmi, että myyntisaamiset ovat hyvinkin merkittävä erä tilinpäätöksessä. Sellainen erä, johon tulee kiinnittää aina huomiota tilinpäätöksen laadintahetkellä. Yleensä myyntisaamisia seurataan kuukausittaisella tasolla ja niiden suhteen pyritään tekemään niin tilinpäätöstasoista kirjanpitoa kuin vain mahdollista. Saamisten todennäköisyyttä on kuitenkin arvioitava viimeistään tilinpäätöstä laatiessa ja arvioinnin tulee perustua kirjanpitovelvollisen parhaaseen sen hetkiseen tietoon (KILA 2008/1827). Myös tilintarkastuksessa myyntisaamiset ovat käytännössä aina tarkastuksen kohteena niin taseen kuin tuloslaskelmankin näkökulmasta. Myyntitoimintojen tarkastamisen ensisijainen tavoite onkin varmistua myyntitulojen oikeellisuudesta (Tomperi 2018, 58).

Tutkimustuloksiin pohjautuen voisi todeta, että erä vaatii kriittistä tarkastelua juuri niistä syistä, etteivät epävarmojen myyntisaamisten kirjausperusteet ja ohjeistukset ole täysin yksiselitteisiä. Paljon jää kirjanpitovelvollisen ammatillisen harkinnan ja johdon tulkinnan varaan, kuinka niiden suhteen menetellään tilinpäätöshetkellä ja millä perustein. Tutkimuksessa kävi ilmi, että tulkinnanvaraisuutta kirjausperusteiden suhteen ilmenee etenkin pienempien yritysten kohdalla, sillä tarkempia laskentaperusteita ja normistoja ei ole niissä yleensä tarkoin määritelty. Tutkimuksen ehkä jopa tärkeimmäksi teemaksi osoittautui luottotappioksi kirjaaminen ja keskeisimmäksi kysymykseksi nousi, milloin epävarma myyntisaaminen voidaan kirjata alas ja merkitä varmuudella luottotappioiksi. Ensimmäinen rajanveto on tehtävä sen suhteen, onko saaminen mahdollisesti perittävissä ja voidaanko se sen ehdoin merkitä taseeseen vai tuleeko saaminen epätodennäköisyytensä vuoksi vähentää tuloslaskelmassa kuluna (Kaisanlahti & Leppiniemi 2017, 177).

Kirjanpitolain määrittämän arvostusperiaatteen mukaan saamiset tulee arvostaa tilinpäätöksessä korkeintaan siihen arvoon, joka niistä voidaan olettaa saatavaksi tilinpäätöshetkellä olevan tiedon mukaan. Normaalisti arvona pidetään saamisten nimellisarvoa, mutta esimerkiksi asiakkaan saneerausmenettely tai konkurssiuhka velvoittaa kirjanpitovelvol-

lista tutkimaan, minkä verran on realistista olettaa saamisesta saatavan. (Rekola-Niemi 2016, 136.) Tutkimuksen mukaan varmoiksi alaskirjaus- ja luottotappioperusteiksi osoittautuivat muun muassa vastapuolen konkurssitilanne sekä pidempään jatkunut tulokseton perintä, jonka myötä voidaan todeta vastapuoli maksukyvyttömäksi. Todennäköisiksi ja lähes varmoiksi luottotappiotilanteiksi osoittautui edellisten lisäksi vastapuolen saneerausmenettely. Saneeraustilanteessakin nähtiin, ettei suoritusta saamisesta tulla todennäköisesti saamaan ja luottotappion katsottiin mitä todennäköisimmin realisoituvan. Myös yli vuoden ikäisiä saamisia pidettiin sellaisina, jotka ehdottomasti tulisi kirjata luottotappioiksi, mielellään kuitenkin heti, kun epävarmuutta saamisesta ilmenee. Edellä mainituissa varmoissa ja todennäköisissä tilanteissa, joissa luottotappion realisoitumisen todennäköisyys ylittää 50 prosenttia, luottotappio tulee kirjata alas saamisen arvosta ja kirjata tuloslaskelmaan kuluksi. (Kaisanlahti & Leppiniemi 2017, 176.)

Tutkimuksessa ilmeni myös, että pienempien yritysten kohdalla myynnin menetykset kirjataan usein suoraan luottotappioiksi, eikä varsinaisia alaskirjauksia juurikaan tehdä. Lisäksi myyntisaamisten arvostushetkellä pyritään lähtökohtaisesti miettimään, onko saaminen kokonaan arvoton vai onko saamisesta aitoja tulonodotuksia. Osittaisia arvonalennuskirjauksia ei epävarmojen myyntisaamisten osalta suosita, koska osittaista arvoa on vaikea määrittää ja varovaisuuden periaatetta tulee noudattaa arvostamishetkellä.

Tutkimuksessa nousi esiin myös tilanteita, joissa pienemmät yritykset jättävät luottotappiot erinäisistä syistä mielellään kirjaamatta, vaikka perusteita luottotappioiksi kirjaamiselle löytyisikin. Luottotappioiksi kirjaamista halutaan vältellä syystä tai toisesta, sillä ne vaikuttavat negatiivisesti tilikauden tulokseen, yrityksen omaan pääomaan ja sitä kautta omavaraisuustasteeseen. Luottotappiot lisäävät siis käyttöpääoman sitoutumista (Talponen 2002, 53). Näissä tilanteissa kirjanpitovelvollisella tulisi kuitenkin olla vankat perustelut sille, miksi luottotappiota ei kirjattaisi. Kirjanpitolaki edellyttääkin, että varovaisuuden periaatetta tulee noudattaa tilikauden tuloksesta riippumatta, eikä esimerkiksi tilikauden tappiollisuus ole peruste jättää kirjauksia tekemättä (Leppiniemi & Kaisanlahti 2016a, 139). Tutkimuksen mukaan kirjanpitäjät haluaisivatkin kirjata saamiset luottotappioiksi mielellään heti, kun epävarmuutta saamisesta ilmenee. Saamisten kirjaaminen luottotappioiksi kuitenkin edellyttää hallinnon erityistä hyväksyntää, eikä kirjanpitäjä saa itsenäisesti tehdä päätöstä sisäisen kontrollin vuoksi (Tomperi 2018, 61-62).

Tutkimuksessa ilmeni myös, että epävarmoilla myyntisaamisilla voi hyvinkin olla vaikutusta siihen, antaako tilinpäätös KPL 3:2:n vaatiman oikean ja riittävän kuvan toiminnan tuloksesta ja yrityksen taloudellisesta asemasta. Tätä vaatimusta tarkastellessa on kuitenkin

kin otettava huomioon olennaisuusperiaatteen mukaisesti yrityksen toiminnan laatu ja laajuus. (KPL 3:2.) Erityisesti pienemmissä, ohuemman pääoman omaavissa yrityksissä vaikutus voi olla hyvinkin olennainen, mikäli luottotappiokirjaus jätetään tekemättä. Joissain tapauksissa nimittäin jopa yhdellä laskulla voi olla olennainen vaikutus tilinpäätöksen antamaan oikeaan ja riittävään kuvaan. Kirjanpitolain mukaan tilinpäätöksessä esitettävää seikkaa pidetään olennaisena silloin, kun sen pois jättämisen tai väärin ilmoittamisen voidaan kohtuullisesti odottaa vaikuttavan päätöksiin, joita tiedon käyttäjät tekevät tilinpäätöksen perusteella. Vaikka kyseinen seikka olisi yksittäisenä epäolennainen, olennaisuuden arviointi tulee kirjanpitolain mukaan kohdistaa kokonaisuuteen, jos vastaavia epäolennaisia seikkoja on useita. (KPL 3:2a.) Tutkimuksen mukaan myyntisaamiset ovat merkityksellinen erä monenkin pienen yhtiön osalta, mutta kuten kirjanpitolaki edellyttää, olennaisuuden arvioinnin tulee kohdistua kokonaisuuteen.

Oikeaan ja riittävään kuvan antamiseen liittyy olennaisesti myös vaatimus liitetietojen antamisesta, mikäli kirjanpitolain asettamien vaatimusten noudattaminen ei johda oikean ja riittävän kuvan antamiseen (KPL 3:2). Tutkimuksessa kävi ilmi, että huomattavan epävarmojen myyntisaamisten kohdalla pelkkää liitetietoinfoa ei pidetty lähtökohtaisesti riittävänä, sillä se ei lähtökohtaisesti poista saamiseen liittyvää arvostusongelmaa. Mikäli kuitenkin kyseessä on poikkeuksellisen iso epävarma myyntisaaminen, sitä voitaisiin korostaa liitetiedon avulla.

Lisäksi on syytä korostaa myyntisaamisen menetyksen vähennyskelpoisuutta verrattuna muihin saamisiin. Myyntisaaminen on tärkeä erottaa muusta saamisesta, koska muun kuin myyntisaamisen menetyksien vähennyskelpoisuuden edellytykset ovat verotuksessa olennaisesti tiukempia. EVL 7 §:n toisen kohdan mukaan verotuksessa vähennyskelpoisia ovat elinkeinotoiminnassa tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot sekä menetykset. Seitsemännessä pykälässä tarkoitettuja menetyksiä ovat muun muassa juuri myyntisaamisten arvonalenemiset. (EVL 7§ & 17§.) Näihin lakipykäliin nojautuen, myyntisaamiset saadaan vähentää verotuksessa siltä osin kuin suoritusta ei perustellusti enää odoteta kertyvän ja arvonalentumista pidetään ilmeisenä. Toisin kuin muiden saamisten vähennyskelpoisuuden kohdalla, myyntisaamisten vähennyskelpoisuus ei edellytä arvonalenemisen lopullisuutta. Näyttönä arvonalenemisen ilmeisyydestä voidaan esimerkiksi pitää sitä, ettei saamisesta ole perimisyrityksistä huolimatta saatu suoritusta. (Verohallinto 2018.) Lisäksi koska myyntisaamisen luottotappiutilanteessa myynti ei ole toteutunut, voidaan tuloverotuksen lisäksi myyntien alv-velkaa oikaista poistettuun saamiseen sisältyvällä arvonalisäverolla (Tuomi-Sorjonen 2018, 89).

On myös otettava huomioon, ettei luottotappioksi kirjaaminen tarkoita sitä, että saamisesta kokonaan luovuttaisiin tai että kirjattu luottotappio olisi lopullinen. Mahdolliset olennaiset muutokset tulee vain tehdä kirjanpitolain edellyttämällä tavalla. Mikäli luottotappioksi merkitystä saatavasta saataisiinkin suoritus tilinpäätöksen laatimisen jälkeen ja sitä voidaan pitää olennaisena, tasejatkuvuuden periaate edellyttää muutoksen oikaisemista oman pääoman voittovaroja hyvittäen. Sama pätee tilanteeseen, jossa saaminen osoittautuikin vasta tilinpäätöksen jälkeen luottotappioksi. Tällöin se tulee oikaista oman pääoman voittovaroja veloittaen. Koska virheen korjaamisella on vaikutusta myös tuloverotukseen, tulee veroseuraamuskin kirjata vastaavalla tavalla voittovaroja verottaen tai hyvittäen. (KPL 3:3.2; Leppiniemi & Kaisanlahti 2016a, 142.) Muutokset oikaisevat tilinpäätöstä, jolloin oikea ja riittävän kuvan antaminen sekä hyvä kirjanpitotavan noudattaminen varmistuvat. Pääasiassa kuitenkin, mikäli verotuksessa vähennyskelpoiseksi hyväksytty luottotappio osoittautuu myöhemmässä vaiheessa aiheettomaksi, se luetaan EVL 4 §:n tai 5 §:n nojalla tuloksi sinä vuonna, jona aiheettomuus on todettu. (Verohallinto 2018.)

6.2 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkijan tulee arvioida tieteellisessä tutkimuksessa tutkimuksen luotettavuutta. Luotettavuusarvioinnin avulla on tarkoitus varmistus siitä, että tutkimustulokset ovat luotettavia ja tutkimuksen laatu on siltä osin varmennettu. Luotettavuuskysymykset onkin syytä huomioida jo työn suunnitteluvaiheessa, sillä valikoiduilla menetelmillä varmennetaan tutkimusprosessin aikana laadukas ja luotettava lopputulos. (Kananen 2010, 128.)

Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta mitataan kahdella luotettavuuskäsitteellä, reliabiliteetilla ja validiteetilla. Reliabiliteetti tarkoittaa tulosten pysyvyyttä, eli mittaustulosten toistettavuutta. Pysyvyydellä tarkoitetaan sitä, että mikäli tutkimus uusittaisiin, lopputuloksena saataisiin samat tutkimustulokset. Validiteetti puolestaan tarkoittaa tutkimuksen pätevyyttä. Validiteetilla arvioidaan, onko tutkimuksessa tutkittu oikeita asioita. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta ei pystytä arvioida ja laskea yhtä tarkasti kuin kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimuksessa, minkä vuoksi luotettavuustarkastelu jää tutkijan arvioinnin ja näytön varaan. (Kananen 2017, 175-176; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 231.)

Kaiken luotettavuustarkastelun edellytyksenä on työn riittävä dokumentointi eli arvioitavuus. Dokumentaatio on yksi tärkeimmistä seikoista, sillä se luo työlle uskottavuutta ja mahdollistaa ratkaisujen jäljittämisen sekä niiden arvioinnin. Tutkijan tulee perustella kaikki ratkaisut ja valinnat tutkimuksen eri vaiheissa, sillä perustelut lisäävät tutkijan uskot-

tavuutta. (Kananen 2010, 69.) Tutkimus on pyritty dokumentoimaan mahdollisimman tarkasti kaikissa sen eri vaiheissa. Lisäksi käytetyt menetelmät ja niiden soveltuvuus on pyritty perustelemaan mahdollisimman hyvin. Muun muassa litteroitujen haastattelumateriaalien lisäksi äänitallenteet on säilytetty tutkimuksen loppuun asti, jotta alkuperäisiin materiaaleihin on voitu palata tutkimustulosten analysointivaiheessa. Tutkimustuloksia on pyritty esittämään siten, kuin haastattelijat toivat ne vastauksissaan esiin muun muassa osittain suorien lainauksien avulla.

Tutkimuksen luotettavuustarkastelua on tärkeä pohtia jo silloin, kun laaditaan tutkimusasetelmaa (Kananen 2017, 176). Tämän tutkimuksen validiteettia vahvistaa se, että tutkimuksen ongelmanasettelua ja sen ratkaisemiseksi laadittuja tutkimuskysymyksiä mietittiin tarkasti ja hyvissä ajoin ennen suunniteltujen haastatteluiden alkamista. Tarkan tutkimussuunnitelman vuoksi aiheisältö pysyi koko tutkimusprosessin ajan samana, vaikka tutkimuskysymysten muotoa tulikin miettiä prosessin edetessä. Lisäksi tutkimuksen validiteettia vahvistaa se, että haastattelurunko mietittiin tarkoin ja se rakennettiin tutkimuksen viitekehyksen sekä määriteltyjen tutkimuskysymyksien pohjalta. Sen avulla haluttiin varmistaa, että haastatteluissa saavutettaisiin tutkimuksen kannalta merkitykselliset asiat.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta kohentaa myös tarkka selostus tutkimuksen toteutamisesta. Aineiston tuottamisen olosuhteet on pyritty kuvaamaan myös tämän tutkimuksen kohdalla mahdollisimman selvästi ja totuudenmukaisesti, sillä nämä seikat vaikuttavat osaltaan tutkimuksen validiteettiin. (Hirsjärvi ym. 2009, 232.) Haastatteluympäristö oli kaikille haastateltaville tuttu ja tunnelma oli haastattelun aikana avoin ja rento. Haastatteluissa käytetyt tilat olivat rauhallisia, eikä häiriötekijöitä ollut ympärillä. Lisäksi haastattelut toteutettiin kaikkien haastateltavien työajalla, eikä kukaan haastateltavista joutunut käyttämään tutkimuksen vuoksi omaa vapaa-aikaansa. Myös se, että kaikki haastateltavat olivat itse osoittaneet kiinnostuksensa tutkimusta kohtaan, lisäsi todennäköisesti saatujen vastauksien laatua. Tutkimuksen validiteettiin haluttiin vaikuttaa myös siten, että jokaiselle haastateltavalle lähetettiin haastattelurunko noin viikkoa ennen haastattelun ajankohtaa.

Lisäksi laadullisen tutkimuksen yksi luotettavuuden vahvistamiskeinoista on saturaatio. Se tarkoittaa sitä, että eri lähteiden tarjoamat tutkimustulokset alkavat toistua. Yksi havaintoyksikkö ei riitä saturaatioon, mutta useamman havaintoyksikön kohdalla kylläntyminen saavutetaan silloin, kun vastaukset alkavat toistaa itseään. Myös lähteiden vahvistettavuutta voidaan pitää eräänlaisena saturaationa ja luotettavuutta lisäävänä tekijänä. Vahvistettavuus tarkoittaa muun muassa useista lähteistä kerätyn tiedon vertaamista omaan tulkintaan. Siten voidaan katsoa, tuottavatko eri tietolähteet toisiaan tukevia tuloksia. (Ka-

nanen 2017, 177-179.) Vaikka otanta tutkimuksessa oli melko suppea, saturaatio saavutettiin eri teemojen ja kysymyksien kohdalla. Haastateltavilla oli yhtenäisiä näkemyksiä eri teemoihin ja kysymyksiin liittyen, jolloin kyllääntymispiste saavutettiin melko nopeasti. Lisäksi moni eri tekstilähde vahvisti tutkimuksen tulkintaa, joten saturaatio saavutettiin myös lähteiden vahvistettavuuden osalta.

Reliabiliteettia eli tutkimustulosten pysyvyyttä arvioitaessa voisi olettaa, että tutkimustulokset pysyisivät suhteellisen samanlaisina, mikäli tutkimus toistettaisiin. Tutkimus on aihealueeltaan sellainen, etteivät tutkimustulokset mitä luultavimmin muuttuisi ainakaan lyhyellä aikavälillä. Tutkimustulosten voisi olettaa pysyvän samanlaisina, vaikka toistettavaan tutkimukseen valittaisiinkin suurempi joukko haastateltavia. Erilaisuutta vastausten välillä saattaisi kuitenkin ilmetä, mikäli haastateltavilla olisi suuria eroja esimerkiksi alan työkokemuksen suhteen. Tämän tutkimuksen kohdalla otanta oli melko suppea, mutta kaikilla haastateltavilla kirjanpitäjillä oli todella pitkä alan kokemus. Myös haastateltavalla tilintarkastajalla oli pitkä alan työkokemus. Tutkimuksen pysyvyyteen saattaisi kuitenkin vaikuttaa, mikäli toistettavassa tutkimuksessa haastateltavien pääpaino olisikin tilintarkastajissa, toisin kuin tämän tutkimuksen kohdalla. Pieniä näkökulmaeroja vastauksissa nimittäin ilmeni joiltain osin jo tämän tutkimuksen asetelmassa.

6.3 Oman oppimisen arviointi

Tämän opinnäytetyön tekeminen oli kokonaisuudessaan erittäin opettavainen prosessi. Päädyin tutkimuksen aiheeseen etenkin oman kiinnostukseni ja oman oppimiseni vuoksi. Aihe oli minulle jokseenkin tuttu aikaisemman työkokemuksen ja opintojeni kautta, tosin hieman eri näkökulmasta. Prosessin aikana ymmärrykseni aihetta kohtaan syveni huomattavasti ja koen, että tutkimus oli erittäin hyödyllinen etenkin oman ammatillisen kehittämisen näkökulmasta.

Haastavinta opinnäytetyön aloittamisessa oli tutkimuksen rakenteen hahmottaminen ja oleellisen viitekehyksen rakentaminen. Aihe oli sen verran teoreettinen ja kirjanpitolakiin pohjautuva, että empiirisen osion tuottaminen ja sovittaminen tutkimukseen loi myös omat haasteensa. Viitekehys alkoi kuitenkin muodostua tutkimusasetelman selkeytymisen myötä, jolloin prosessi alkoi edetä melko tehokkaasti. Kun miettii koko opinnäytetyöprosessia, haastavimmaksi vaiheeksi osoittautui kuitenkin tutkimuksen toteutus, sillä haastateltavien määrä ja jako ei ollut alkuperäisen suunnitelmani mukainen. Alkuperäisenä suunnitelmani oli haastatella useampaa kirjanpitäjää ja tilintarkastajaa ja verrata heidän näkemyksiään aiheen tiimoilta. Lopulta haastatteluun osallistui neljä kirjanpitäjää ja yksi tilintarkastaja. Tämä haastatteluasetelma muutti hieman tutkimukseni tavoitetta ja laadittua

tutkimusasetelmaa. Laaditussa aikataulusuunnitelmassa oli kylläkin varauduttu mahdollisiin viivästyksiin ja riskeihin.

Lisäksi tutkimus opetti ajanhallintaa ja sinnikkyyttä. Pieniä vaikeuksia lukuun ottamatta prosessi eteni melko tehokkaasti ja suunnitellun aikataulun mukaisesti. Laaditussa aikasuunnitelmassa oli kylläkin varauduttu mahdollisiin viivästyksiin ja riskeihin. Tutkimuksen edetessä ymmärsin, minkä vuoksi opinnäytetyösuunnitelman merkitystä painotettiin alkuvaiheessa. Kun suunnitelma oli hyvin laadittu, opinnäytetyö oli jo lähes puoliksi tehty. Suhteellisen hyvä suunnitelma mahdollisti sen, että työstäminen ja laaditussa aikataulussa pysyminen oli huomattavasti helpompaa. Tutkimuksen työstäminen vaati sinnikkyyttä ja tietynlaista itsekuria. Aikatauluttamisen vuoksi päivät sisälsivät hyvässä suhteessa kirjoittamista ja vapaa-aikaa.

Kokonaisuudessaan tutkimus onnistui mielestäni hyvin ja omien tavoitteideni mukaisesti. Matkaan mahtui myös epävarmuuden tunteita ja omalta mukavuusalueelta pois menemistä. Haastatteluiden toteuttaminen tuntui aluksi epämukavalta ajatukselta ja jännitin etenkin ensimmäistä haastattelua, koska tilanne oli minulle täysin uusi. Lopulta jännittäminen osoittautui täysin turhaksi ja haastattelut sujuivat hyvin. Haastatteluista olisi kuitenkin voinut saada enemmän irti, mikäli kokemusta vastaavasta tilanteesta olisi ollut enemmän. Vaikka tarkoituksena olikin edetä haastattelurungon mukaisesti, joitain lisäkysymyksiä olisi voinut olla tarpeellista tehdä. Olen kuitenkin tyytyväinen saamiini tutkimustuloksiin ja mielestäni tutkimukseni vastaa laadullisen tutkimuksen vaatimia edellytyksiä.

Lähteet

Ahvenniemi, J. Tilisanomat 4/2008. KLT tilitoimistoalan asiantuntijatutkintona. Luettavissa: <https://tilisanomat.fi/yleiset/klt-tilitoimistoalan-asiantuntijatutkintona>. Luettu: 8.1.2020.

Elinkeinoverolaki (EVL) 24.6.1968/360. Finlex, Ajantasainen lainsäädäntö. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1968/19680360#O3L1P22>. Luettu: 20.10.2019.

Hallituksen esitys (HE) 203/1992. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/1992/19920203>. Luettu: 27.10.2019

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Kariston Kirjapaino Oy. Hämeenlinna.

Jormakka, R., Koivusalo, K., Lappalainen, J. & Niskanen, M. 2016. Laskentatoimi. Edita. Helsinki.

Kaisanlahti, T. & Leppiniemi, J. 2017. Ratkaisuja tilinpäätäjän ongelmiin. Alma Talent. Helsinki

Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännönopas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja –sarja. Jyväskylä.

Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja –sarja. Jyväskylä.

Kirjanpitolaki (KPL) 30.12.1997/1336. Finlex, Ajantasainen lainsäädäntö. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336>. Luettu: 3.10.2019.

Kirjanpitolausunto (KILA) 28.10.2008/1827. Kirjanpitolausunto. Luettavissa: <https://www.edilex.fi/kila/1827#a3>. Luettu: 21.1.2020.

Kirjanpitolausunto (KILA) 15.11.2005/1769. Kirjanpitolausunto. Luettavissa: <https://www.edilex.fi/kila/1769>. Luettu 29.10.2019.

Leppiniemi, J. 2002. Epävarmojen saamisten kirjaaminen. Taloussanomien. Luettavissa: <https://www.is.fi/taloussanomien/art-2000001368239.html>. Luettu: 21.1.2020.

- Leppiniemi, J. & Kaisanlahti, T. 2016a. Kirjanpitolaki - Kommentaari. Talentum. Helsinki.
- Leppiniemi, J. & Kaisanlahti, T. 2016b. Oikeat ja riittävät kirjaukset. Alma Talent. Helsinki
- Leppiniemi, J. & Kaisanlahti, T. 2016c. Tilinpäätäjän käsikirja. Talentum Pro. Helsinki.
- Leppiniemi, J. & Kyykkänen, T. 2019. Kirjanpito, tilinpäätös ja tilinpäätöksen tulkinta. Alma Talent. Helsinki.
- Leppiniemi, J. & Puttonen, V. 2002. Yrityksen rahoitus. WSOY. Helsinki.
- Penttilä, S. 2017. Myyntisaamisten arvonalennus. Tilisanomat 3/2017. Luettavissa: <https://tilisanomat.fi/lakiratkaisut-ja-suositukset/kho-ja-kvl-tuloverotus/myyntisaamisten-arvonalennus>. Luettu: 20.10.2020.
- Rekola-Nieminen, L. 2016. Kirjanpitolaki käytännössä. Edita. Helsinki.
- Talponen, H. 2002. Hallitse myyntisaamiset. WSOY. Helsinki.
- Tomperi, S. 2018. Tilintarkastus – Normeista käytäntöön. Edita. Helsinki.
- Tomperi, S. 2019a. Kehittyvä kirjanpito. Edita. Helsinki.
- Tomperi, S. 2019b. Käytännön kirjanpito. Edita. Helsinki.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, S. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi. Helsinki.
- Tuomi-Sorjonen, P. 2018. Kirjanpito, tilinpäätös ja verotus. Sanoma Pro. Helsinki.
- Valtioneuvoston asetus pien- ja mikroyrityksen tilinpäätöksen esitettävistä tiedoista (PMA) 30.12.2015/1753. Finlex, Ajantasainen lainsäädäntö. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20151753>. Luettu: 28.10.2019.
- Verohallinto 2018. Verohallinnon ohje 27.6.2018. Saamisten arvonalenemisten vähennyskelpoisuus elinkeinotulon verotuksessa. Luettavissa: <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48615/saamisten-arvon-alenemisten-vahennyskelpoisuus-elinkeinotulon-verotuksessa/>. Luettu: 21.1.2020.

Liitteet

Liite 1. Haastattelurunko

Haastateltavan taustaa

1. Tutkinto / tutkinnot?
 2. Kuinka kauan olet toiminut kirjanpitäjänä / tilintarkastajana?
 3. Millainen asiakaskunta sinulla on tällä hetkellä?
-

Myyntisaamiset yleisesti

1. Millaisena tilinpäätöseränä pidät myyntisaamisia?
2. Kuinka paljon kiinnität huomiota kyseiseen tase-erään tilinpäätöshetkellä / tilinpäätöksessä?
3. Millaista problematiikkaa epävarmat myyntisaamiset aiheuttavat tilinpäätöshetkellä / tilinpäätöksessä?
4. Kuinka merkittävä kyseinen tase-erä mielestäsi on tilinpäätöksen antaman oikean ja riittävän kuvan näkökulmasta?

Arvonalenemiset

5. Minkälaisia arvostamishaasteita epävarmat myyntisaamiset aiheuttavat?
6. Miten myyntisaamisten ikäjakauma tulee ottaa huomioon niitä arvostaessa?
7. Milloin erääntyneistä myyntisaamisista tulee tehdä alaskirjaus?

Luottotappiot

8. Milloin myyntisaamiset voidaan kirjata varmuudella luottotappioksi?
9. Missä tapauksissa luottotappion realisoituminen on mielestäsi todennäköinen?
10. Minkälaisessa tilanteessa liitetieto mahdollisesta luottotappiosta riittää?
11. Milloin saamisen epävarmuus liittyy mielestäsi tavanomaiseen yritysriskiin?

12. Nouseeko läpikäydyistä asioista esiin jokin seikka, jota haluaisit korostaa? Entä jokin muuta, mitä haluaisit vielä tuoda esiin?

Liite 2. Saatekirje haastateltavalle

Hei,

ja kiitos mielenkiinnostasi opinnäytetyöni teemahaastattelua kohtaan.

Työni aiheena on erääntyneiden myyntisaamisten menettelytavat tilinpäätöksessä. Opinnäytetyöni tarkoituksena on selventää erääntyneiden myyntisaamisten menettelytapoihin liittyvää problematiikkaa, jota esiintyy etenkin tilinpäätöshetkellä. Tarkoituksena on haastattelujen avulla selvittää, miten kirjanpitäjät ja tilintarkastajat käyttävät ammatillista harkintaansa eri menettelytapojen suhteen ja millaisia näkemyksiä eri teemoista nousee esiin.

Haastatteluun olisi hyvä varata aikaa 30-60 minuuttia. Haastattelut tullaan toteuttamaan yksilöhaastatteluina ennalta määritettyjen kysymysten avulla. Haastattelut nauhoitetaan työni sisällönanalyysia varten, mutta nauhoitteet tuhotaan opinnäytetyön valmistuttua. Haastattelun aikana kerätyt tiedot käsitellään luottamuksellisesti, eikä henkilöllisyys tule esiin missään tutkimuksen vaiheessa. Osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja voitte peruuttaa osallistumisenne haastatteluun.

Lähetän haastattelurungon vielä ennen sovittua haastatteluajankohtaa, jotta pääsette tutustumaan kysymyksiin ennakoon.

Ystävällisin terveisin

Minna Metso

Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Puh. xxx-xxx xxxx